

Valors

Filosofia de l'actualitat | Número 194 | Juliol-Agost 2021 | Any XVIII | 4,25€

És útil no fer res?

|
Rosa Casafont
Marta Burguet
Na Pai
Marino Pérez
Oriol Quintana

COLÒMBIA
Entrevista a
Naya Parra

L'EDUCACIÓ POSTCOVID
Conversa entre Anna
Pagès i Francina Martí

ACTUALITAT
COMENTADA
Jordi Cussó

ÀNGEL PUYOL
'El món
s'acaba'

9 772383 1679003

Telèfon de l'Esperança
Fundació Ajuda i Esperança

**Si estàs en un
moment difícil,
parlar pot
ajudar-te.**

Telèfon de l'Esperança

682 300 003

Servei d'atenció i acompanyament emocional
disponible les 24h els 365 dies a l'any

EDITORIAL

No fer res: un mite, una protesta o un privilegi?

No fer res. És possible? El científic Andrew Smart, en el llibre *El arte y la ciencia de no hacer nada*, assegura que és necessari comprendre que una persona mai està realment sense “fer res”, ja que el cervell mai deixa d’operar; però sí que podem aspirar a un estat en què la persona no fa una cosa concreta, per exemple, llegir, escriure o mirar la televisió. Ara bé, som capaços de no fer una acció específica? Som aptes per no ser actius per uns minuts?

Aquest darrer any, marcat pel confinament, moltes persones han descobert activitats i aficions noves: ioga, pastisseria, papiroflèxia... qualsevol cosa ha estat útil per omplir les “hores mortes”. Hem estat incapaços d’estar a casa sense fer res. Arriba l’estiu, temps per excel·lència de relaxació, i, altre cop, la llista de coses que volem fer resulta interminable: viatjar, visitar familiars i amics, llegir llibres pendents... Vacances hiperactives. Una paradoxa.

La inactivitat ens fa vergonya. Reconèixer, després d’un cap de setmana o d’un període vacacional, que no hem fet res ens ruboritza. No fer res fins i tot ens genera mala consciència. “Ara hauria d’estar fent...”, pensem. Generalment, no fer res es relaciona amb la ganduleria, és senyal d’impassibilitat. Veure una persona que no fa res, en segons quin context, fins i tot, ens pots provocar desconfiança, por. Alhora no podem oblidar que, a la societat actual, plantejar-se no fer res és avui un privilegi.

Per tot això, en aquest número i davant un període de lleure per a moltes persones, volem trencar una llança a favor de l’art de no fer res. Per què és útil no fer res? Com aprendre a no fer res? I com trencar tots els estigmes que envolten aquesta pràctica? Perquè quan la societat ens vol productius i submisos, el no fer res, encara que pugui semblar contradictori, també pot esdevenir un gran acte de protesta.

**MARIA COLL
I JOAN SALICRÚ**

Codirectors de Valors

LA PROPOSTA

“Als joves se’ls condemna a la indiferència o a la criminalització”

Pol Guasch

Escriptor

Una nova generació d’escriptors arriba al panorama català literari per capgirar-ho tot. Pol Guasch, amb la seva primera novel·la, *Napalm al cor* (Llibres Anagrama), és un d’ells. En aquesta història ens presenta una distopia, amb un ambient repressiu i una llengua menyspreada. Al discurs institucional de l’Ajuntament de Barcelona per Sant Jordi, l’autor del poemari *La part del foc* (Viena Edicions) va reivindicar la necessitat de “cuidar les paraules”.

SUMARI

6	L'ACTUALITAT COMENTADA Jordi Cussó	14	TENDÈNCIES <i>Els neobancs, la banca es transforma</i> Judith Vives	22	MONOGRÀFIC És útil no fer res?	36	QÜESTIONS ESSENCIALS <i>Filosofia avui</i> Ignasi Llobera i Albert Botta
8	ENTREVISTA <i>Naya Parra</i> Laura Cera	15	OPINIÓ <i>Optimitzar amb consistència</i> Xavier Serra	24	ENTREVISTA <i>Oriol Quintana</i> Esteve Vallmajor	38	ELS VALORS DE LES RELIGIONS <i>L'amistat d'un catòlic i un protestant a Irlanda del Nord</i>
10	EL PERFIL <i>Naomi Osaka</i> Ramon Radó	16	LA CONVERSA <i>L'educació postcovid</i> Joan Salicrú	28	OPINIÓ <i>Esperar i pensar: maneres de (no) fer saludables</i> Marino Pérez	39	HISTÒRIES DE PAU <i>Un argentí de pau a Catalunya</i> Xavier Garí
11	OPINIÓ <i>El món s'acaba</i> Àngel Puyol	21	GENT AMB VALORS <i>Maria Petit</i>	30	ENTREVISTA <i>Rosa Casafont</i> Maria Coll	40	EL CONTE <i>El somni enfonsat</i> Salvador Riera
12	DILEMES ÈTICS <i>Com regulem l'ús dels patinets a la via pública?</i> Soraya Hernández			32	OPINIÓ <i>Per què sobreproduïm?</i> Na Pai	42	IMATGE EN CREIXEMENT Miquel Lleixà
13	OPINIÓ <i>Pluja abans de l'estiu</i> Alícia Garcia			34	OPINIÓ <i>Tempus fugit: allò útil de l'inútil</i> Marta Burguet		

Han col·laborat en aquest número

Marino Pérez
Catedràtic de Psicologia de la Universitat d'Oviedo i acadèmic de l'Acadèmia de Psicologia d'Espanya.

Na Pai
Investigador i divulgador social. El seu darrer llibre és *La nostra atenció ha estat raptada* (Tigre de paper).

Marta Burguet
Doctora en Pedagogia i professora de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona.

Alicia García Ruiz
Filòsofa, sociòloga, politòloga i professora de Filosofia de la Universidad Carlos III de Madrid.

Àngel Puyol
Catedràtic d'Ètica a la Universitat Autònoma de Barcelona i consultor d'Humanitats de la UOC.

Xavier Serra
Professor de Filosofia de l'Ins. Salvador Espriu (Salt) i promotor de la revista 'Filosofia, ara!'.

Valors

Publicació editada per l'Associació Cultural Valors, entitat sense ànim de lucre, que analitza l'actualitat des del prisma dels valors. El primer número es va publicar el 24 de desembre del 2003.

Valors va guanyar el premi Civisme de la Generalitat de Catalunya 2014 en l'àmbit de mitjans de comunicació.

EDITA Associació Cultural Valors
DIRECCIÓ Maria Coll i Joan Salicrú
REDACCIÓ Esteve Vallmajor
CONSELL ASSESSOR
Francesc Amat, Maria Rosa Buxarrais, Àngel Castiñeira, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Àngel Puyol, Begoña Román i Francesc Torralba
COL-LABORADORS Francesc Amat, Albert Botta, Maria Rosa Buxarrais, Marta Camp, Àngel Castiñeira, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Xavier Garí, Soraya Hernández, Ignasi Llobera, Anna Pagès, Àngel Puyol, Ramon Radó, Begoña Román, Xavier Serra i Judith Vives
IL·LUSTRACIONS Toni Batllori, Javier

Bustamante, Raúl Campuzano, Blanca Gimeno, Judit Navarro, Marc Torrecillas i VisualOmelette
FOTOGRAFIA Miquel Lleixà i Sergio Ruiz
DISSENY GRÀFIC Manuel Cuyàs
DISSENY GRÀFIC WEB Javi García
IMPRESSIÓ Rotimprès
GERÈNCIA Maria Coll i Joan Salicrú
COMMUNITY MANAGER
Esteve Vallmajor
DISTRIBUCIÓ Sgel
DIPÒSIT LEGAL B-6206-2004
ADREÇA Portal de Valldeix, 17, 2º
08301 Mataró
TELÈFON 620 749 138
MAIL redaccio@valors.org
PORTADA: Raúl Campuzano

VALORS ÉS MEMBRE DE

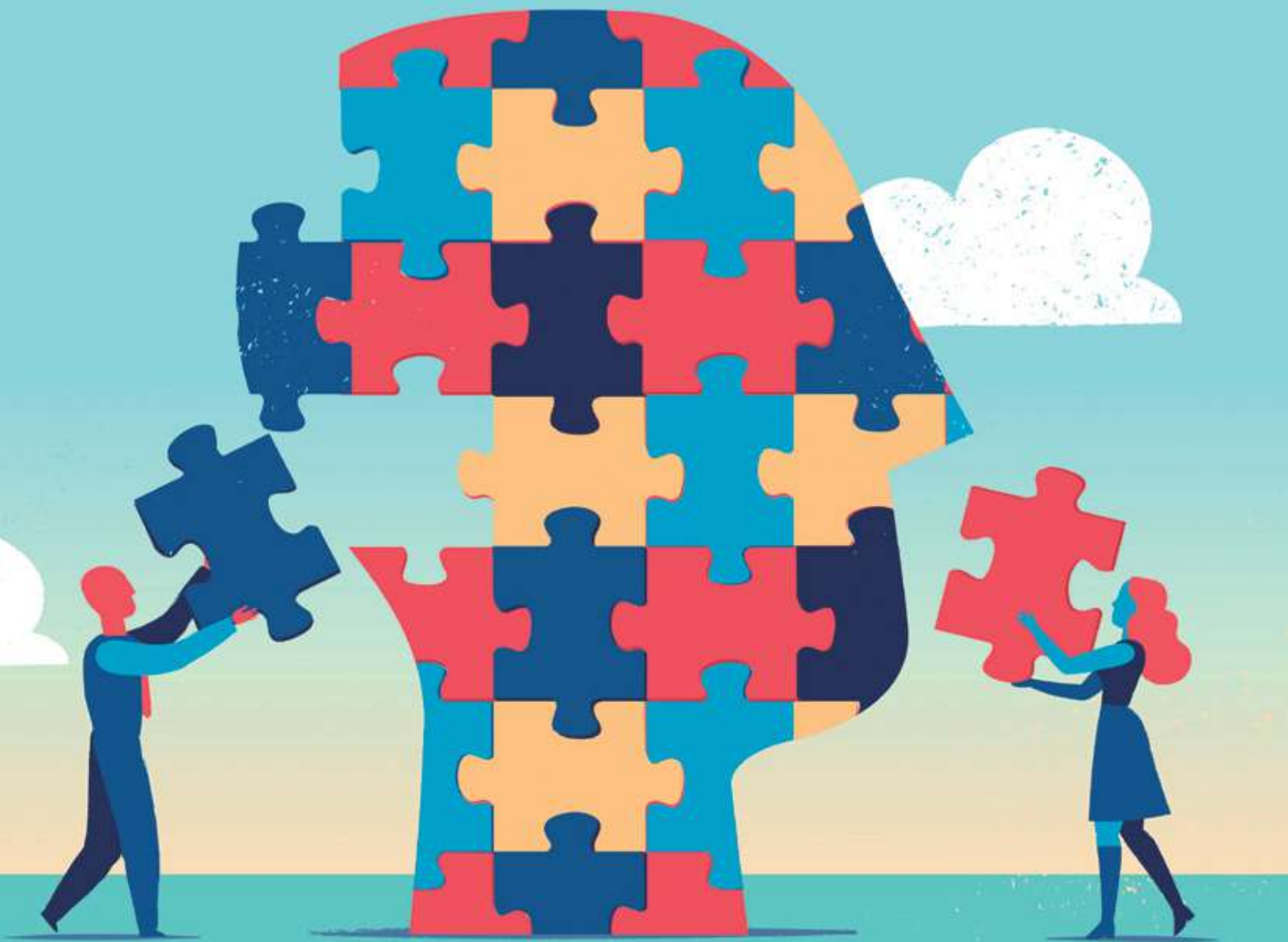
AMB EL SUPORT DE

Els vostres comentaris seran benvinguts a redaccio@valors.org

El preu de la subscripció és de 42 euros anual (onze números) i 35 en format digital. Us podeu subscriure a través de la pàgina web www.valors.org o enviant un correu a subscripcions@valors.org.

9a TEMPORADA

VALORS A L'ALÇA

Analitzem l'actualitat des de l'òptica dels valors

Cada setmana a la teva ràdio local

Valors

L'ACTUALITAT COMENTADA

JORDI CUSSÓ

Economista i sacerdot

La protesta contra els indults no omple la plaça de Colón

Tothom té dret a manifestar la seva opinió, i cal aprendre a escoltar tot el que la gent vulgui dir i expressar, encara que ens sigui incòmode.

Vaig escoltar els dirigents que van convocar la manifestació a la plaça Colón de Madrid contra els indults; no podria pas dir que fossin discursos inclusius. Deien que parlaven en nom dels espanyols; tanmateix, deixaven fora de les seves opcions a un gran nombre —si no la majoria— de catalans i espanyols. Sempre que es generalitza un col·lectiu, es fa a preu d'esborrar la diversitat interna.

En aquella plaça, a molts mitjans de comunicació, a l'ambient del carrer, es respirava molt ressentiment. No podem treballar plegats si no som capaços de gestionar aquests sentiments tòxics. Les raons poden estar damunt la taula, la discrepància s'ha d'assumir i gestionar, però els ressentiments s'han de deixar de banda o no serà possible afrontar el conflicte català-espanyol amb la profunditat i responsabilitat que demana el moment històric que vivim.

Crisi a Ceuta: "Som víctimes del joc entre el Marroc i Espanya"

Les imatges que vàrem veure de milers de persones —entre elles centenars de menors d'edat—, travessant la frontera amb el Marroc i poc després, tirats a terra als polígons industrials de Tarajal (Ceuta), removia les emocions més fondes.

És cert que hi ha un conflicte entre ambdós països i que l'acollida a Brahim Gali a Espanya en va ser el desencadenant. Però, no és acceptable que els conflictes es resolguin utilitzant les persones —menys encara, si són menors d'edat—, per assolir uns propòsits polítics. Mai les persones poden ser monedes de canvi d'interessos materials, econòmics, polítics o geoestratègics.

Fa dècades que Nacions Unides demana a Espanya que assumeixi les seves responsabilitats respecte de l'antic Sàhara espanyol; no obstant això, els diferents governs han jugat a despistar, perquè la seva preocupació se centra en els caladors de pesca. No sé com resoldran el conflicte, però no podem permetre que tractin les persones com a instruments de pressió, tot ignorant drets fonamentals.

Creix el nombre de desallotjats per botellades nocturnes

Després del temps de pandèmia, moltes persones necessiten sortir a celebrar i recuperar l'oci nocturn; hi ha pressa per passar-s'ho bé. Volen retornar a les places, als carrers, trobar-se amb els amics, però tinc la impressió que durant el temps de confinament no hem reflexionat sobre la nostra educació a l'espai públic. Moltes persones creuen que no molesten mai ningú. Tots plegats hauríem de ser més conscients del soroll i la brutícia que generem diàriament. N'hi hauria prou amb anar de bon matí a les places dels nostres barris, o a les platges després de celebrar una festa.

Endavant amb la festa, ja que és una dimensió important a la vida de les persones. Però, hauríem d'entendre que la festa s'acaba quan tot està net i recollit. Que uns altres vinguin darrere nostre a netejar és de nens mal educats. Sí, sortim a divertir-nos, respectant l'espai públic —la casa de tots—, mantinguem la mateixa actitud que a casa nostra: no molestar i netejar el que embrutem. Tenim deures envers nosaltres, els altres i la natura.

La manca de vacunes a l'Àfrica, un retard de conseqüències fatals

La retenció de dosis per part dels països rics i la feblesa dels seus sistemes de salut provoca que el continent més pobre amb prou feines hagi immunitzat al 0,6 per cent de la població. Què passa a l'Àfrica? Per què ha estat tan oblidada i menyspreada? Com pot ser que la humanitat contempli amb tanta tranquil·litat que diàriament morin tantes persones en aquest continent? Potser hem arribat a la conclusió que la situació de l'Àfrica és la normal, ja que sempre ha viscut en una situació precària.

Què podem fer nosaltres? Si la humanitat fos capaç de dedicar diners i esforços tant intel·lectuals com tècnics i polítics solucionaríem més a fons els problemes. "És massa car", diuen alguns països; com si no fossin cars molts capricis tecnològics que es consumeixen habitualment al primer món. Per què la humanitat no vol fer aquest esforç? Seria més fàcil fer arribar aigua a certs indrets que fer arribar l'home a la Lluna o a Mart. I, a més, és més urgent i fins i tot més rendible. Així doncs, potser haurem de concloure que no volem fer-ho?

JORDI CUSSÓ

ÀNGEL CASTIÑEIRA

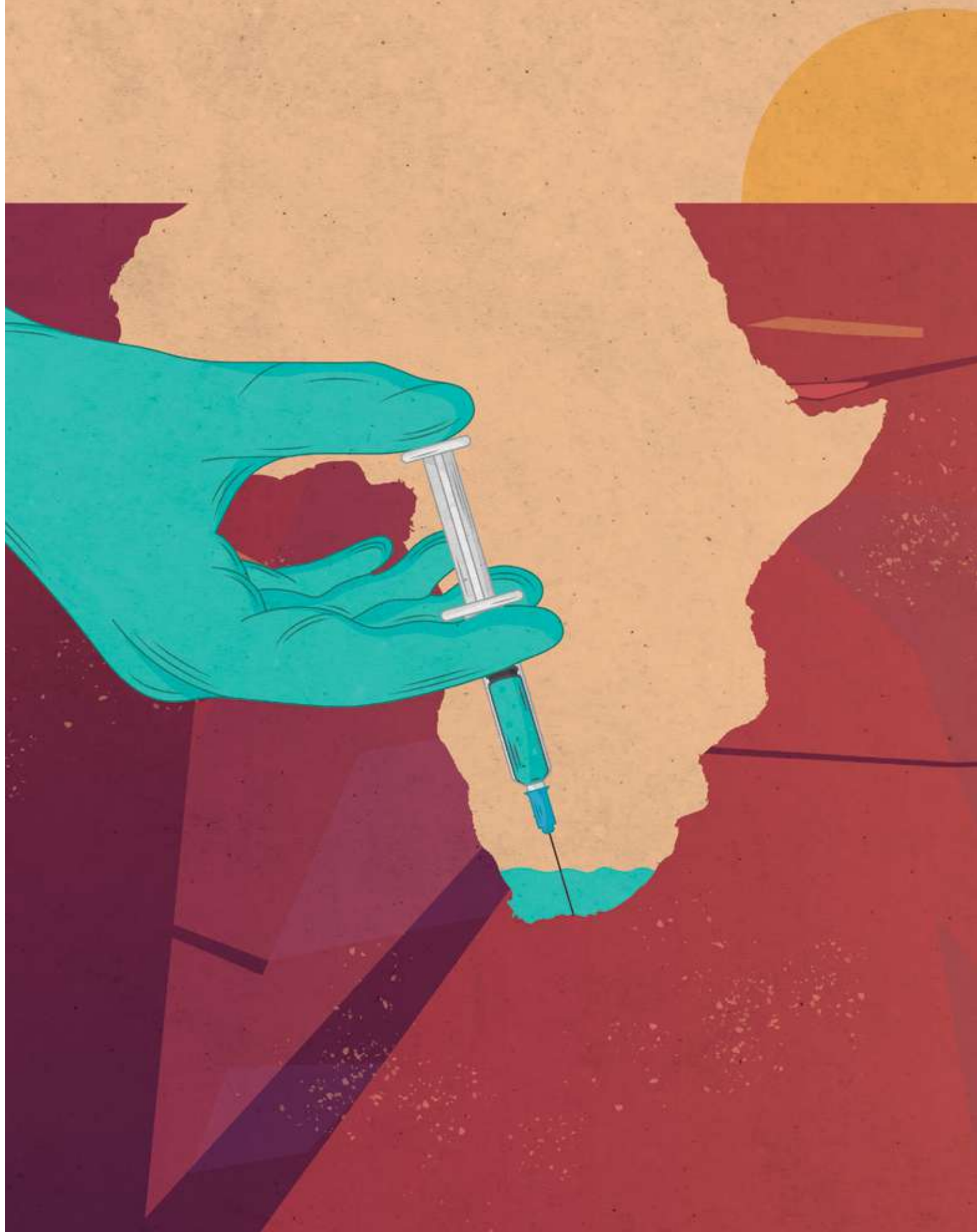

MARIA ROSA BUXARRAIS

BEGOÑA ROMÁN

Illustrat per
VISUALOMELETTE

L'ENTREVISTA

“La població de Colòmbia ha perdut la por i això és molt important per a la construcció de la pau. La transició s'està construint als carrers”

Naya Parra

Quan encara queda un any perquè se celebrin eleccions presidencials, Colòmbia viu un moment de màxima inestabilitat. Les marxes ciutadanes, els homicidis, les desaparicions i la tensió política posen de manifest una nova dimensió del conflicte en aquest país de l'Amèrica Llatina, que no sembla que acabi de saber com viure en pau. Naya Parra, membre del col·lectiu Orlando Fals Borda, ens explica la situació actual d'aquest país cinc anys després de la firma dels Acords de Pau entre el govern i les Forces Armades Revolucionàries de Colòmbia (FARC).

LAURA CERA

Quin ha estat el detonant de la situació que ha viscut Colòmbia els últims mesos?

La situació actual és conseqüència d'una política erràtica del govern del president Iván Duque. En el context de pandèmia mundial, la població colombiana ha viscut un gravíssim empobriment, que ja venia d'una situació molt desigual. Les polítiques neoliberals i regressives del govern han acabat amb una reforma tributària, completament contrària als interessos de la majoria. I això ha provocat un esclat social sense precedents en el país.

En els mitjans s'han vist situacions de confrontació. Són manifestacions violentes?

Hi ha manifestacions a tot el país, i són mobilitzacions socials massives i pacífiques que no surten als mitjans de comunicació. En canvi, es visibilitzen molt més les manifestacions amb esclats de violència puntuals, provocats molts cops per infiltrats. Tot i que el govern ha retirat la polèmica reforma tributària, segueixen en marxa les mobilitzacions per altres reivindicacions de l'àmbit laboral o social, així com en contra de la violència policial extrema.

Aquesta repressió policial és nova?

Estem veient una repressió sense precedents a les zones urbanes de Colòmbia, però és una violència que s'exerceix des de fa molts anys contra la protesta social i la persecució al pensament dissident o alternatiu del país, on s'ha exterminat a partits polítics d'esquerres. Colòmbia també va viure una de les etapes més dures de repressió durant el govern d'Álvaro Uribe, amb un comportament criminal de l'exèrcit colombià. Aquest context de repressió violenta de la protesta forma part d'una pràctica de repressió ja existent, que ara s'ha fet més visible perquè les persones que formen part del Paro Nacional tenen accés a dispositius tecnològics i xarxes socials, i n'han fet més ressò.

Quin balanç en fa de la repressió?

És greu. Segons algunes plataformes de drets humans a Colòmbia, al mes de maig ja es parlava de 43 víctimes mortals i 168 desapareguts en quinze dies de protestes. També hi ha hagut altres víctimes: més de 1.300 detencions arbitràries, 955 víctimes

de violència física per part de la policia, 46 víctimes d'agressions als ulls i algunes víctimes de violència sexual. La violència policial ha estat, en bona part, exercida per un cos de seguretat –sota el control de les autoritats nacionals– que es va crear per contenir la protesta social.

Aquestes dades poden fer-nos qüestionar la qualitat democràtica del país. Colòmbia és una democràcia plena?

A diferència d'altres països d'Amèrica Llatina, Colòmbia no ha tingut mai una dictadura militar de llarga durada durant la segona meitat del segle XX. És un país amb una democràcia formal, amb eleccions lliures i un sistema parlamentari, però amb pràctiques molt alarmants en qüestions de vulneració de Drets Humans, i molt similars o pitjors que algunes dictadures. És una democràcia molt qüestionada. A més a més, en aquests moments, el partit del govern, el Centro Democrático, representant de la dreta radical, ha aconseguit tenir el poder de diferents instàncies que serveixen per controlar l'acció del govern. Constatarem un greu retrocés democràtic.

La pobresa ha sigut un dels detonants d'aquesta explosió social. Com es reflecteix en el dia a dia aquest empitjorament econòmic? Qui són els més afectats?

Una de les crisis més gran que viu Colòmbia actualment és l'atur, especialment l'atur juvenil. Un dels col·lectius que s'ha mobilitzat més activament en el Paro Nacional han estat els joves i les dones, que s'han quedat sense oportunitats de feina. Arran de la pandèmia, molts joves han hagut d'abandonar els estudis universitaris o de batxillerat perquè, encara avui, la majoria de la població colombiana no té accés a un dispositiu tecnològic. També ha empitjorat molt la situació de les persones que viuen de la venda ambulants, sense un contracte laboral i als quals, en el context de la pandèmia, se'ls ha impedit la venda als carrers. La situació més dramàtica es viu en els cinturons perifèrics de les grans ciutats, on arriba la població desplaçada pel conflicte amb les guerrilles. Colòmbia és el país amb major nombre de desplaçats forçats, entorn els vuit milions de persones.

Els joves es manifesten perquè ja no tenen res a perdre?

Sí, vivim un moment en què la població de Colòmbia ha perdut la por i això és molt important per superar el conflicte armat i per a la construcció de la pau. Aquesta transició s'està construint des dels carrers. Vaig tenir l'oportunitat de viure a Barcelona el moviment del 15-M i ara Colòmbia viu un moment similar: pèrdua de la por i ganes de construir un nou país. Per tergiversar els motius de la protesta, el govern nacional l'ha venut interessadament com una mobilització vandàlica, però no és així. Els líders de la protesta són molt plurals, no hi ha cap coordinació política, té un caràcter multitudinari. La diferència entre les manifestacions dels indignats i les nostres, desafortunadament, és el caràcter reaccionari de la repressió que, aquí, ens està costant la vida. Però, creiem que serà per aconseguir un canvi en el país.

Què ha de passar a Colòmbia perquè, després de més de cinquanta anys, el país trobi finalment la pau?

És una pregunta molt difícil. Crec que seria molt important que els sectors de la dreta acceptessin incorporar-se a la pau. Hi ha actors vinculats a sectors paramilitars que han tingut molta força i que són els responsables de la violència. És necessari un diàleg amb aquests sectors, però també un canvi estructural del Congrés de Colòmbia, un canvi a la presidència. Hem de deixar enrere la violència i passar a discutir qüestions polítiques. I per això necessitem suport de la comunitat internacional. A vegades és frustrant veure com sembla que no tingui final aquesta violència, però no és tan fàcil.

EL PERFIL

Naomi Osaka: la tenista que ha trencat el tabú sobre la salut mental

RAMON RADÓ

Naomi Osaka no és una esportista convencional. “Extremadament tímida”, com ella mateixa s’ha definit alguna vegada, és una tenista que no se sent còmoda sota els focus i entre micròfons.

Sense la raqueta a les mans, la seva imatge no sembla la de l’atleta femenina més ben pagada del món. Guanyadora de quatre Grand Slam, Osaka s’ha retirat de la darrera edició de Roland Garros perquè no volia haver d’assistir a les rodes de premsa obligatòries de la competició. Després de guanyar el primer partit i no presentar-s’hi, van multar-la amb quinze mil dòlars i els responsables van avisar-la que s’arriscava a una expulsió. Abans del segon partit, va anunciar que abandonava.

Osaka va explicar que pateix ansietat quan ha de parlar amb els mitjans i que, després d’anys fent rodes de premsa, ha arribat a la conclusió que hi ha molta gent que no té en compte la salut mental dels esportistes.

No és habitual que els esportistes parlin sobre la seva salut mental. La número

“Osaka ha recordat que la salut mental dels esportistes no és infal·lible. No són herois mitològics”

dos de la classificació de la WTA va revelar que, des de fa tres anys, pateix episodis de depressió, que té insomni durant els grans tornejos i que sovint porta cascocs per combatre l’ansietat social. De fet, quan va guanyar el seu primer torneig internacional, l’any 2018 a Indian Wells, va recollir la copa i, en començar les paraules d’agraïment, va pronosticar: “Probablement aquest serà el pitjor discurs d’acceptació de tots els temps”.

Osaka és *hafu*, la paraula japonesa que defineix els mestissos: fills d’un progenitor japonès i d’un que no ho és. De mare nipona i pare haitià, va viure al Japó fins als tres anys, quan van traslladar-se a Florida. Japonesa i nord-americana, asiàtica i negra, ha estat víctima de comentaris racistes tant al seu país d’origen com al d’acollida.

Però no és només per això que Osaka no encaixa amb els cànons típics d’una gran estrella de l’esport. Ella va ser també una de les primeres atletes que va mostrar públicament suport al moviment antiracista Black Lives Matter. L’any passat, va viatjar a Minnesota amb el seu xicot, el raper YBN Cordae, per participar en les protestes per la mort de l’afroamericà George Floyd, asfixiat per un policia que va pressionar-li el coll amb el genoll durant nou minuts i mig.

A l’Open dels Estats Units de l’any passat, va portar a cada partit una mascareta amb el nom d’una víctima de la violència contra els negres. Breonna Taylor, Elijah McClain, Ahmaud Arbery, Trayvon Martin, George Floyd, Philando Castile i Tamir Rice van ser recordats a les mascaretes d’Osaka, des de la primera ronda fins a una final que va acabar guanyant.

Que un famós expliqui que pateix una malaltia pot ajudar a difondre-la i, sovint, a trencar tabús. Va passar amb Magic Johnson i la sida, amb Mohammed Ali i el Parkinson, amb Lou Gehrig i l’ELA; tots recordem aquests casos. Osaka ha recordat que la salut mental dels esportistes no és infal·lible. Que, com passa amb la resta de la humanitat, no són herois mitològics a qui res els afecta. En un moment en què es tem que la salut mental sigui l’onada inesperada de la pandèmia de la Covid-19, una tímida tenista de 23 anys pot haver-se convertit sense voler-ho en la veu que esquerda el silenci sobre un problema que afecta cada cop més gent.

OPINIÓ

ÀNGEL PUYOL

Catedràtic d'Ètica de la Universitat Autònoma de Barcelona

El món s'acaba

El món s'acaba. El món gairebé ja s'ha acabat. La mort de cadascú dictaminada des del naixement és un veredicta inapel·lable, definitiu. És qüestió de temps, de vegades anys, però també poden ser dies o minuts, que l'absència total s'executi, que el negre ho impregni tot, que el propi negre desaparegui. S'acabarà el món i el dolor, la incertesa, el desànim, la presència i l'oblit. Tornarem a la incruenta irrealitat de la no existència.

Els creients mantenen l'esperança del ressorgiment en una forma inespecífica d'esperit amb consciència. Lloats siguin. Els incauts —la majoria— imaginin la supervivència en la memòria dels descendents, malgrat que per a aquests el món també s'acabarà, records inclosos. De fet, el món s'ensorrarà tard o d'hora amb l'extinció de la vida coneguda al planeta i del planeta mateix. I les estrelles s'apagaran i les galàxies es fondran. Tot allò que un dia va ser bell i delicat i real s'esvirà fins a fer pop!, i desaparèixer, com una nota musical en el buit infinit.

Tanmateix, el món encara no s'ha acabat. Mentre esperem la seva dissolució, mantenim un alè no d'esperança, sinó de desig, d'empenyorament absurd però tenaç de persistir; fins que el cos aguanti, com una espiga que es manté alçada just abans de la sega en una calorosa i temible tarda d'estiu. El drama de la mort no pot evitar el reclam de romandre vius fins a l'últim moment o més enllà. Així som d'incomprensiblement tossuts els humans i els no humans, la biota sencera.

La pregunta ètica més important aleshores és aquesta: com hem de viure aquest temps afegit abans de l'últim sospir? I no em refereixo a l'experiència psicològica de l'existència, si hem de viure, per exemple, amb por o amb coratge, amb tristor o amb alegria, amb il·lusió o amb resignació; la vivència emocional de la premort anunciada d'antuvi és un afer personal que té molt a veure amb el caràcter, l'educació rebuda i el grau d'autoengany de cadascú. Estic parlant de com utilitzem la nostra llibertat, de com ens relacionem amb els altres que encara són vius, de com habitem en un món sentenciat. Aquesta interrogació és l'única dignitat possible per a un ésser conscient de la seva mort imminent. I en ella es resumeix tot el coneixement de la història de la filosofia des de Sòcrates fins a Camus, passant per Heidegger o l'insuperable Kant. Tota l'autonomia de l'ésser humà es concentra en l'elecció de triar una manera d'estar en el món amb

la certesa que la tria no servirà per a res perquè aquest s'acabarà igualment. La llibertat humana està condemnada a ser un crit en el desert abans d'una tempesta de sorra; però, tanmateix, un crit, que és més que res, tot just abans de no ser res.

Si la vida és absurda, l'ètica encara ho és més, perquè ni tan sols se sosté, com aquella, en el desig cec i enèrgic de l'autoconservació, sinó en la feble voluntat de fer el bé i evitar el mal en un món que es troba més enllà del bé i del mal, com va pronosticar el clarivident Nietzsche. En aquest escenari insignificant i precari, nu de fonaments i d'avaluacions i judicis finals, s'ha de moure l'ètica, la llibertat d'haver de triar un vestit per a cada ocasió.

El món s'acaba. De fet, ja s'ha acabat per a tothom que ha pogut alçar la mirada. Recollim els trastos amb humilitat, petonegem els fills i els amics i tanquem la porta abans que no es tanqui sola. És tot el que ens permet la nostra llibertat i humanitat finites. No fer més mal del necessari és el llegat que podem deixar per a una humanitat futura que només existeix en la nostra imaginació que ja diu adéu. Encara que la vida i l'ètica no tenen sentit, un sentit permanent i transcendent —vull dir—, som capaços de donar-l'hi durant un instant, un instant de triomf moral enmig de la tragèdia final.

Àngel Puyol és catedràtic d'Ètica a la Universitat Autònoma de Barcelona

“Com habitem un món sentenciat? Aquesta pregunta és l'única dignitat possible per a un ésser conscient de la seva mort imminent”

DILEMES ÈTICS

Com regulem l'ús dels patinets a la via pública?

Des de fa uns anys que els patinets són habituals als carrers de les ciutats. Les administracions comencen a impulsar normatives per regular el seu ús. És suficient amb educació i sensibilització viària?

SORAYA HERNÁNDEZ

23

Les infraccions més comunes

L'any 2020, i malgrat els mesos de confinament, la Guàrdia Urbana de Barcelona va interposar 8.492 multes, un 29,7 per cent més que en el 2019. Això són 23 sancions cada dia. Entre les infraccions més comunes trobem la circulació perillosa —4.091 denúncies el 2020—, la circulació per vies que no corresponen —3.364 denúncies— i la falta d'elements de seguretat —1.076 denúncies.

Esforços de les ciutats per pacificar els seus carrers i fer compatibles la presència de persones i vehicles configuren un nou escenari que promociona noves maneres de desplaçar-se. Amb l'objectiu de crear espais segurs per als vianants, de disminuir la contaminació i potenciar un consum responsable compatible amb la preservació dels espais verds, de joc i passeig, són moltes les localitats que abracen un model nòrdic i posen en marxa campanyes per disminuir la presència de vehicles contaminants als nuclis urbans, apostant pel transport públic, els vehicles elèctrics o les bicicletes, i creant zones amb limitació de velocitat.

Quan encara no s'ha acabat de debatre sobre les mesures de control de l'ús de la bicicleta, amb un creixement considerable a les ciutats amb serveis públics específics, comencen a posar-se sobre la taula les dificultats relacionades amb l'ús del patinet elèctric, una opció a l'alça pel transport personal. Només a Barcelona, en tres anys, la seva presència a la via pública s'ha multiplicat per quatre. Les conseqüències que se'n deriven d'un mal ús i la manca d'una regulació comporta accidents i

molèsties als vianants. En els últims mesos s'han registrat ferits greus, fet que preocupa a l'Ajuntament. Apareixien dades a la premsa fent-se ressò de les mesures legals que estan a punt d'aprovar-se a la ciutat comtal, com l'obligatorietat de l'ús del casc i de disposar d'una assegurança. Però, també es llençava una nova proposta que ha molestat els usuaris: la possible confiscació del patinet en cas d'un mal ús a la via pública, així com succeeix amb el cotxe o la motocicleta quan s'està sota els efectes de tòxics.

Segons les dades compartides, la majoria d'infraccions a Barcelona tenen a veure amb l'ús del patinet en zones prohibides i l'excés de velocitat. És per aquesta raó que el consistori es planteja una normativa que permeti immobilitzar al moment el patinet de les persones incíviques. Des de plataformes d'usuaris consideren que és una mesura excessiva. Pensen també que una normativa estricta podria fer minvar l'elecció d'alternatives elèctriques no contaminants. Es proposa com a alternativa l'educació viària a les escoles i instituts i altres campanyes de sensibilització que promoguin un bon ús del patinet però que, a més, facilitin la coneixença de les normatives de conducció. Seria suficient

amb l'educació i la sensibilització per assegurar la protecció dels vianants o calen mesures més estrictes? És ètic el plantejament de voler confiscar un ben privat amb un supòsit que no ha estat consensuat?

Pensant de manera exclusiva en els vianants i l'alta probabilitat coneguda de patir un accident a la via pública, es podria valorar com a òptima la proposta del consistori i acceptar que la confiscació d'un objecte privat és viable i ètica, en tant que protegeix d'una conducta de risc. Així i tot, també es podria entendre que una retirada del vehicle podria no ser dissuasiva si no ve acompanyada d'altres mesures que facin reconduir les actituds incíviques, ja que podria ser secundària a un accident o mal ús no protegint de manera prèvia els vianants. Una opció valorable seria la que conjugues campanyes educatives i de sensibilització amb multes específiques i potser la creació d'una prova prèvia a l'ús d'aquest tipus de vehicle.

Cal, si més no, un estudi del context de cada localitat que tinguin en compte la realitat concreta, la tipologia d'espais, les dinàmiques de mobilitat per tal de crear polítiques que no siguin generalistes i puguin donar resposta a la problemàtica detectada de manera específica.

OPINIÓ

ALICIA GARCÍA RUIZ

Filòsofa, sociòloga, politòloga i professora de la Universidad Carlos III de Madrid

Pluja abans de l'estiu

Escriu aquestes línies en ple cicle de tempestes, les danes, que es caracteritzen per una inesperada torrencialitat. Aquest tipus de borrasques són destructives perquè no porten pluja fina, sinó una tromba d'aigua sobtada i inesperada, que en aquest cas arriba just quan el bon temps sembla convidar-nos a abandonar totes les preocupacions. El clima ens recorda constantment la duresa que pot mostrar la naturalesa vers nosaltres.

Els éssers humans som substancialment confiats quan les circumstàncies no són favorables, d'aquí la gran tradició filosòfica que ens convida a l'observació i a l'avís. No sembla haver-ho aconseguit: som tan imprevisibles i volubles com el temps. En alguns llocs, com a la ciutat on visc, les oscil·lacions de temperatura poden arribar a assolir una diferència de quinze graus en un dia. El resultat és tan agradable com pot ser-ho una muntanya russa, amena per uns i espantosa pels altres, però sempre causa un intens impacte. La tempesta d'estiu sobtada ens produeix alegria per l'alleujament de la calor, però també una sensació profunda desorientació.

Penso que el temps climatològic que observo ara mateix s'assembla al temps històric que estem travessant. Com a societat comencem a mostrar, per segona vegada, tots els signes de ser confiats quan arriba el bon temps. Només que la tasca que ens toca aquest estiu ja té una altra naturalesa en comparació a fa un any, i cal aturar-se a pensar profundament on estem, què podem esperar i què hauríem de fer. Ningú dubta que no ens trobem en la mateixa fase de la duríssima experiència col·lectiva que ens ha tocat viure. Amb l'extensió de les vacunes s'estén una sensació d'eufòria que ens hauria de fer reflexionar. Sembla que tinguem massa pressa per passar pàgina i la qüestió és que la pàgina present no és tant una pàgina ja escrita, sinó que és més aviat una que encara estem escrivint.

Recordem que les vacunes que alguns rebutgen són absolutament un privilegi de països rics i que han de ser universals per raons ètiques i científiques. Si alguna cosa ha demostrat aquesta pandèmia és la continuïtat de tots els organismes humans en únic cos de la humanitat. Aquest virus no coneix ni distingeix cap dels atributs sobre els quals organitzem les nostres identitats, en la seva impertorbable perspectiva som només un mar on navegar, un cos per habitar. Cada ésser humà vacunat no és simplement un home o una dona que està salvat d'una

malaltia potencialment mortal: és un escut per a tots els altres, és una muralla on s'atura el virus. No podem esperar que les muralles de paraules, passaports, tanques o fronteres aturin l'avanç que no és sinó una convenció que classifica artificialment la vida. Només podem fer-ho des de la vida mateixa i, precisament, en una gran i estranya lliçó, unint-se sense distinció de nacionalitats ni cap altra forma de dividir-nos. Com va afirmar Hölderlin, allà on hi ha el perill creix també el que salva.

Nietzsche, el gran filòsof del vitalisme, ja ens va advertir de la naturalesa paradoxal de l'oblit, en la segona de les seves "consideracions intempestives": sobre la utilitat i perjudici de la història i del record per a la vida. No tinguem tanta pressa per oblidar les nostres cicatrius. Els dols encara són presents, especialment els que no s'han fet, els alts índexs de problemes de salut mental i suïcidis entre el jovent i una llarga llista de processos que constitueixen el que els experts anomenen la segona pandèmia: la de la salut mental. Com sabem els especialistes en *trauma studies*, els processos traumàtics no es poden resoldre, han d'elaborar-se, per poder impedir el seu retorn incontrolat.

L'eufòria no ha de conduir-nos a engany: un vitalisme mal entès no és una defensa de la vida, sinó un presentisme ple de trampes. Passem pàgina, sí, però en el moment oportú, fent les tasques d'elaboració i cura. El veritable oblit, el retorn a l'oblit, només és possible quan s'escull, amb saviesa, què i per què oblidar. Precisament perquè implica una ineludible feina de memòria. Pensem durant la pluja, abans de l'estiu. Encara estem dins la tempesta.

Alicia García Ruiz és filòsofa, sociòloga, politòloga i professora de la Universidad Carlos III de Madrid

TENDÈNCIES

Els neobancs, la banca es transforma

La digitalització de la banca s'accelera. En aquest context, sorgeixen els neobancs, liderats per empreses de tecnologia, que suprimeixen les sucursals i les oficines. A més, alguns ho fan abanderant diferents valors.

JUDITH VIVES

El sector de la banca està experimentant una gran transformació degut a la digitalització. Segons un estudi realitzat l'any 2020 per Mastercard, un 83 per cent dels usuaris de la banca a Espanya fan gestions bancàries electròniques com a mínim una vegada al mes, mentre que el seixanta per cent en fa cada setmana i el quaranta per cent cada dia. Això ha portat, entre altres canvis, a reduir el nombre d'oficines físiques presencials.

En paral·lel a aquest fenomen, han aparegut els anomenats *neobancs*. Al seu darrere hi ha empreses de tecnologia financera, o *fintechs*, que ofereixen al públic uns serveis molt similars als que proporcionen els bancs tradicionals. La diferència entre els bancs i els neobancs és que en aquests últims totes les gestions i tràmits es fan per mitjans digitals, és a dir, no hi ha sucursals ni oficines físiques.

Aquest model de banca digital, aparegut en els darrers anys, resulta interessant perquè ofereix productes senzills, moderns, transparents i sense comissions. Tota l'experiència als neobancs és digital i això també té inconvenients: no poder solucionar un eventual problema amb una persona física o no poder retirar quantitats altes de diners en els caixers electrònics, si ens passem ens cobren una comissió, o la limitada oferta de crèdits i altres productes.

De neobancs, igual que a la banca tradicional, n'hi ha de molts tipus, però alguns ja han apostat també per una banca amb

valors. Aquest és el cas del francès Helios, un neobanc que es compromet a finançar només projectes orientats a la transició ecològica. L'obertura del compte es fa en vuit minuts en línia, sense haver d'enviar justificatius en paper. El client disposa d'una targeta de crèdit de fusta i rep tots els serveis bancaris a través d'una aplicació mòbil.

Helios va ser el primer, però el darrer any a França n'han aparegut més. Green-got és un altre neobanc francès que vol protegir el planeta, segons la seva pròpia publicitat. Green-got ha aconseguit en la seva campanya de promoció captar deu mil preinscrits i entre aquests un client especial, l'empresari Elon Musk.

Finalment també existeix Only-one, un ecobanc que es compromet a destinar el deu per cent dels beneficis a projectes socials i mediambientals, en concret a Unitlife, que lluita contra la malnutrició infantil i a Ecotree, que promou accions a favor de la biodiversitat.

RELACIÓ AMB ELS DINERS

Els neobancs van aconseguir inversions per més de 2.400 milions d'euros l'any 2019, segons un estudi realitzat per The State of European Fintech. Aquestes entitats són un indicador clar dels canvis profunds que viu la banca, un dels sectors on la digitalització està tenint un impacte més fort i evident. La seva proliferació, tot i que encara és limitada, ens indica que les coses poden canviar i molt en un futur pròxim i que la forma de relacionar-nos amb els nostres diners i estalvis també s'està transformant.

OPINIÓ

XAVIER SERRA

Professor de Filosofia i director de l'Institut "Salvador Espriu" (Salt)

Optimitzar amb consistència

Us imagineu què seria elaborar a mà el llistat dels candidats a les darreres oposicions docents? Podríem haver somiat que les fotos fetes a la Graduació de 4t d'ESO es veurien immediatament als mòbils de les famílies? Com ho faríem per gestionar pagaments o compres sense les tecnologies bancàries disponibles? Tots reconeixem els avantatges de la tecnologia digital i de l'enxarxament d'Internet.

També a l'època dels romans, durant el període feudal o en els vaivens de la Il·lustració n'hi va haver d'optimitzacions del treball i de la vida quotidiana. Algunes les coneixem —la invenció de la impremta—, però moltes propostes d'optimització provenien de persones singulars, en el marc de la seva feina, que deien: "I si això ho féssim així? No aniríem millor?". A ells em dirigeixo: als optimitzadors poc coneguts, no a Microsoft o Google.

M'inspira Cal Newport (Universitat de Georgetown), de qui he llegit *A World Without Email* (2021). Hi millora la seva tesi ja reconeguda: la connectivitat ininterrompuda i l'allau d'informació redueixen la nostra productivitat personal. És popular la seva distinció entre el "treball profund" i el "superficial", el de les tasques "no cognitives, logístiques o menors realitzades en un estat de distracció": el que podem fer sense enfocament i amb replicabilitat. En el "treball profund" això és impossible: ocupa el cent per cent del pensament, s'hi està bolcat i cal comptar amb la limitació que suposa una atenció residual que en redueix la productivitat. El que aleshores recomanava Newport era fàcil: establir blocs personals de temps, de recolliment; tot allò que afavoreix l'estudi, la memorització i la reflexió.

Ara, en canvi, també ell pensa que cal fer un pas més. L'aparició de l'email als anys vuitanta no va alterar només la manera de treballar de les persones (que programem enviaments, llegim annexos, i hi accedim quan i com volem), sinó el mateix sistema, les organitzacions. La feina ens exigeix ara estar en línia constantment: no és un tema "personal" sinó que —i això s'ha anat infiltrant de mica en mica— ha esdevingut "col·lectiu".

Un breu experiment mental: imagineu com viuríem la setmana vinent sense ordinadors ni dispositius mòbils? Què ens succeeix quan se'ns bloqueja la pantalla? No tinguem por, és tan sols una suposició. Hi ha força literatura

sobre com gestionar aquesta addicció també professional. Per exemple: (a) limitant les comunicacions a una certa franja horària; (b) exercint un "minimalisme digital"; o (c) valorant el silenci, la solitud i el fer menys.

El món que ens envolta no s'atura, no podem estar fora de la realitat, no som —almenys jo— uns eremites o uns associats, però sí que hem de saber treure només el bo i millor de la tecnologia. Permetin-me alguna experiència personal de com mirar d'aprofitar certes solucions sense entrapar-s'hi: (a) les reunions no funcionen prou bé?: la proposta de *lessmeeting*; (b) gestionar i seguir projectes era un desastre?: els de *basecamp.com* tenen excel·lents solucions; (c) les agendes i tasques ballen contínuament?: *businesscalendar.de* n'optimitza la gestió amb una aplicació. I així, moltes més! De fet, els gegants ho copien i ho "optimitzen" als seus monstres. Però, convé tenir sempre el cap fred: la solució no és la tècnica, sinó les persones. Vacunem-nos perquè no ens abdueixin i "superficialitzin" encara més.

L'estat "de distracció" deu ser necessari, però no a la feina. Les raons en favor del treball "profund" són moltes, ja que és (a) valuós: treu el millor de cadascú; (b) rar: ens fa únics donat que replicar ho fa qualsevol; i (c) significatiu: s'hi obté el sentit i la satisfacció del treball.

He de dir que, si vostè s'ha llegit tot l'article, el felicito: ha estat digne d'un *deep work*, almenys una estona. Si en vol seguir parlant, localitzi'm (és fàcil, soc a les xarxes) però miraré d'atendre'l —espero— en estones de treball "superficial".

Xavier Serra és professor de Filosofia i director de l'Institut "Salvador Espriu" (Salt)

“No podem estar fora de la realitat, però sí que hem de saber treure només el millor de la tecnologia”

LA CONVERSA L'EDUCACIÓ POSTCOVID

— Amb la pandèmia, hem pres consciència de la importància de refer les relacions de confiança

— Ens hem adonat que l'escola és essencial per a la vida d'infants i joves

ANNA PAGÈS

És doctora en Educació per la Universitat Autònoma de Barcelona. Professora titular de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i l'Esport a Blanquerna, de la Universitat Ramon Llull. Membre del Grup de Recerca PSITIC de l'Institut de Recerca en Educació de la Universitat Ramon Llull. Ha publicat, entre altres, *Al filo del pasado* (2006), *Sobre el Olvido* (2012) o *Cenar con Diotima* (2018).

FRANCINA MARTÍ

És llicenciada en Filologia catalana i professora d'Educació Secundària. Catedràtica de llengua i literatura a diferents instituts. Ha treballat com a tècnica docent en el Departament d'Ensenyament en el Servei d'Innovació i de Formació del professorat. Ha publicat diversos llibres relacionats amb la didàctica de la llengua i la lectura crítica en entorns digitals. Actualment és presidenta de l'Associació de Mestres Rosa Sensat.

Després d'un curs escolar que va començar amb gran incertesa però ha acabat amb moderada satisfacció, ens preguntem quins canvis haurà portat per quedar-se en el món de l'educació la pandèmia del coronavirus.

**MODERAT PER
JOAN SALICRÚ**

Secció elaborada
amb la col·laboració de

ALIANÇA MATARÓ
Assegurances de salut

Quina valoració fan de com s'ha transformat l'educació aquest darrer curs arran de la pandèmia, sobretot a conseqüència de la no presencialitat (almenys en un període de temps llarg en el cas universitari) dels infants i dels joves a les aules? És un anàlisi més aviat positiu o més aviat negatiu?

ANNA PAGÈS—Posaria en qüestió l'evidència que l'educació s'hagi transformat a causa de la pandèmia. No veig clar que sigui ben bé així. La pandèmia ha estat un sotrac en les nostres vides i ens ha obligat a utilitzar recursos –dels que ja disposàvem abans– per sortir del pas. Ara bé, que haguem sortit del pas com hem pogut no significa que la pandèmia hagi reorganitzat tota la pràctica educativa. Aquest principi general em sembla agosarat.

FRANCINA MARTÍ—Coincideixo amb l'Anna sobre l'evidència que l'educació s'hagi transformat. De fet, tan de bo que s'hagués transformat més en alguns sentits. La bona notícia de la vivència d'aquesta pandèmia en el món educatiu és que hem sentit la necessitat de la presencialitat. El parèntesi del confinament i les classes virtuals han posat en evidència que la funció de l'escola és imprescindible. El passat mes de setembre, quan es van reprendre

les classes presencials, va ser una festa. També vull pensar que aquesta transformació ens ha fet repensar certes maneres de fer en la presencialitat. Per exemple, com d'essencial és per l'aprenentatge la relació personal entre estudiants i mestres. Ja sabíem que aquest valor social era important, però després de la pandèmia s'ha fet més evident que mai. És la constatació que tu sol davant d'un ordinador, encara que tinguis els millors mestres del món, no aprens de la mateixa manera.

A.P.—Per la meua experiència personal, parlaré a escala universitària. La universitat és un període de la vida molt divertit, sobretot si fas una carrera que t'agrada: la colla, els bars, les sortides amb els companys... hi ha molta vida a la universitat. Però, ens hem trobat amb els alumnes sols a casa, confrontats directament amb la matèria, sense la relacionalitat i la conversa amb els altres. Ells ho diuen clarament: "Ens hem trobat sols amb la matèria". I en alguns casos ha estat així. Molts estudiants s'han replantejat deixar els estudis i altres han passat per crisis fortes, justament perquè han perdut l'ambient presencial. La presencialitat és important pel que proporciona la presència: la proximitat, la possibilitat de parlar i el volum de

la corporeïtat, la sincronia, el malentès, el gest... Hi ha una sèrie d'elements que ofereix la presencialitat dels que no n'hem estat conscients fins que l'hem perdut.

Alguns experts, però, diuen que algunes coses d'aquesta pandèmia han vingut per quedar-se i que anem cap a una educació híbrida, mig presencial mig telemàtica. No creuen que alguns factors de l'educació canviaran després d'aquesta pandèmia?

A.P. —Les coses canviaran en la mesura que la gent vulgui que canviïn. Darrera dels canvis hi ha d'haver una intencionalitat pedagògica; les coses no es transformen perquè sí. Parlem amb molta neutralitat, però l'educació no és la que canvia, el que ho fan són les pràctiques. Que per una qüestió de recursos econòmics, ara, es digui que implementar una educació híbrida serà fantàstic no treu que hi ha un problema de fons. Les coses no tenen vida pròpia, som nosaltres qui els donem un sentit o un altre, perquè tota pràctica està orientada a un interès. D'això ningú n'està parlant i és important. I, personalment, sospito que hi ha una qüestió relacionada amb la reducció de costos en el sector educatiu per apostar en aquest moment per la virtualitat.

F.M. —A l'educació obligatòria —Primària, ESO—, batxillerat i, fins i tot, en els cicles formatius no es planteja la possibilitat d'una educació híbrida perquè durant els mesos més durs de la pandèmia hem patit molt l'absència dels alumnes a les aules. Altra cosa és que s'utilitzin més els mitjans tecnològics en l'aprenentatge. Però cal veure quin tipus de tecnologia fem servir i quins interessos hi ha al darrera, ja que les tecnologies no són neutres. Caldria començar a desemmascarar la suposada neutralitat de la tecnologia, ja que pot afavorir certes pràctiques i comportaments. Evidentment que en aquests darrers mesos hem après molt més a utilitzar determinats recursos tecnològics, però ja fa molt temps que eren presents a l'educació. Fa vint anys que les tecnologies formen part de l'educació. Durant els mesos de confinament, per exemple, vam adonar-nos que hi havia determinades pràctiques que eren idèntiques amb tecnologia o sense.

— No hem estat conscients del valor de la presencialitat i dels elements que ens ofereix (proximitat, parla, corporeïtat, sincronia, malentès, gest...) fins que l'hem perdut.

Posi un exemple d'una pràctica perquè tots ho entenguem millor.

F.M. —Doncs, per exemple, un professor explicant una lliçó i els alumnes prenent apunts té la mateixa efectivitat amb els alumnes connectats a través del Zoom, o de qualsevol altra plataforma virtual, que reunits presencialment en una aula. Ara, en canvi, valorem més la transformació metodològica per fer unes classes molt més participatives en les quals els estudiants tinguin molt més protagonisme. Però aquest canvi ja no té res a veure amb la tecnologia.

A.P. —Nosaltres, en l'àmbit universitari, ens hem adonat que per a molts estudiants les classes virtuals s'han viscut com

una irrupció brutal, una invasió de la seva intimitat. Els alumnes s'han protegit de diverses maneres com per exemple no connectant la càmera. I això ens ha generat un dilema ètic: els podíem obligar a connectar la càmera? Els alumnes s'han amagat molt darrere d'aquest artefacte i ens hem vist obligats a repensar la proximitat amb l'estudiant. Hem vist com els alumnes se sentien més còmodes parlant a través de correus electrònics, però els dificultàvem la vida quan els demanàvem una tutoria virtual. Hi ha hagut una gran diversitat entre els professors: mentre uns tenien una manera de funcionar i marcaven com calia fer les coses, altres s'han intentat adaptar i explorar la proximitat amb l'estudiant per arribar-hi, d'alguna manera. Aquesta és una qüestió ètica que, a nivell global, s'ha posat de manifest. Aquestes qüestions ens fan replantejar-nos moltes de les coses sobre la proximitat entre el mestre i l'estudiant.

Realment el valor de la intimitat ha estat un gran dilema a tots nivells aquests mesos. Els alumnes com han viscut els canvis tots aquests mesos? Com els ha afectat els mesos de confinament i després la hibridació de l'acte educatiu?

F.M. —Ha estat un xoc per a tots, especialment pels infants i pels adolescents. Ens vam trobar alumnes amb moltes ganes de tornar i amb la necessitat de trobar-se amb els companys, els mestres i l'espai de l'escola, que és molt propi i íntim. Malgrat les restriccions imposades pel coronavirus, mai ens haguéssim pensat que ens hauríem agafat amb tanta alegria l'obligació de fer classe amb mascareta. De fet ho fèiem així o, altre cop, cap a casa i tancats. El contrast era evident! Eren tantes les ganes de presencialitat, de contacte i d'estimació cap els nens i nenes i cap a l'escola —una institució que no posem en valor fins que no la veiem en perill— que no pensàvem en res més.

A.P. —A la universitat, quan vam recuperar la presencialitat de forma progressiva, ens vam trobar amb alumnes que havien trobat a faltar la presencialitat, però també amb altres que s'havien aïllat i vivien molt bé a casa. I, quan venien a la universitat, ho feien encapsulats, amb moltes dificultats per participar. I, per tant, hem hagut de fer

una feina amb aquests estudiants perquè, a poc a poc, tornessin a la vida comunitària i comencessin a fer preguntes i a participar a les classes. També alguns alumnes manifestaven por per si contagiaven o passaven en risc familiars que encara no estaven vacunats. Per tant, d'alguna manera, hem hagut de valorar d'una manera personalitzada la situació de cadascú.

Per tant, el rol del mestre també ha hagut de fer un gir per poder adaptar-se a la gestió emocional dels alumnes, no?

F.M.—Aquest és un repte que ja teníem. El rol del professorat no és només el d'impartir uns coneixements, sinó que també ha de tenir la vessant més humana i d'acompanyament emocional: l'acció tutorial hi ha estat sempre. Ara, però, els mitjans de comunicació han posat més èmfasi en aquest procés arran de la pandèmia. Aquest és un rol essencial per als educadors. Una persona només aprèn quan està bé. El benestar emocional és molt important per aprendre. Casualment, parlant amb companyes professores, es van adonar que havien conegut molt més als seus alumnes durant el confinament que abans: el fet d'entrar encara que fos virtualment a les cases dels alumnes ha posat en relleu totes les casuístiques de les famílies. Des del punt de vista dels mestres, també ha estat una manera de conèixer-los més.

A.P.—Al llarg de la pandèmia, la precarietat subjectiva dels joves s'ha intensificat. Però la nostra manera d'educar —com a mínim d'alguns professors— ja havia canviat per adaptar-nos a cadascuna de les situacions. Els adolescents són un altre món i molts, amb el tema de la càmera, s'han sentit envaïts. Per tant, calia tractar-ho molt delicadament per no forçar la situació. Això, quan estàvem presencialment, quedava més difuminat entre els companys. Però, quan fèiem classes virtual, la càmera és un ull unidireccional que ho veu tot, i això per molts alumnes ha estat difícil d'acceptar.

En general, totes dues, tant des de l'educació obligatòria com des de la universitària, en feu una lectura optimista i positiva, d'aquests darrers mesos. Creieu que n'aprendrem alguna cosa d'aquesta experiència?

F.M.—Hi ha coses que passaven fins ara però a les quals no els donàvem importància. I ara, de cop, els hi donem valor. És donar valor a allò que realment en té. A l'escola, el valor són les relacions humanes, l'aprenentatge conjunt. Ara, si hem de fer classe amb el grup bombolla, doncs ho fem i no passa res. La pandèmia ha servit per adonar-nos que l'escola és essencial per la vida dels infants i joves.

A.P.—Per mi, tot el que hem viscut positiu no ha estat. Realment ha estat una mala passada, però sí que és veritat que hem vist les coses que ja vèiem però ara de més a prop. Com si ens haguéssim posat unes ulleres de veure-hi de vora, com una lupa.

F.M.—Com diu l'Anna, ha sigut una mala passada, i encara no sé si és massa recent,

—Per aprendre és molt important el benestar emocional. Els mestres ens hem adonat que hem conegut molt més els nostres alumnes en temps de pandèmia.

però també hem de ser conscients que això no ha estat un passeig. La pandèmia ens ha afectat a tots i encara no tenim suficient distància per veure de quina manera ens passarà factura, d'una manera o altra. La desconexió del món que apuntava l'Anna és molt important, ja que tornar a connectar amb la "vida real" ens pot afectar i també produir efectes col·laterals a llarg termini. La majoria ens n'estem sortint bastant bé, però també cal posar sobre la taula aquest desgast.

A.P.—En la societat actual hi ha una crisi de confiança, que fa difícil la proximitat amb els altres. I parlo d'una valoració de l'altre més enllà dels mitjans de producció econòmics. I, en aquest sentit, sí que hem pres consciència de la importància de reconstruir les relacions de confiança, que ja estaven seriosament tocades en una societat en crisi relacional i fortament individualista; abans tothom anava a la seva i semblava que no passava res, però ara ens hem adonat de la gravetat d'estar aïllats, i de la necessitat que hi hagi algú que et rescati en moments complicats.

Abans, en un moment de la conversa, s'ha dit que els canvis educatius de vegades estan més relacionats amb els costos econòmics que amb la pedagogia. L'educació teòricament és un dret, però com a societat, ens creiem i defensem suficientment l'educació com a valor?

A.P.—La societat de l'individualisme de masses diu una cosa i en fa una altra. Ningú afirmarà que l'educació no sigui un valor, però després segurament els seus actes no reflectiran aquesta idea. Això passa a nivell general, i també polític. Marcel·lí Domingo, ministre d'Instrucció Pública durant el primer govern de la Segona República, va dir que el mestre havia de ser el primer ciutadà. Amb aquesta frase el govern pretenia transmetre la idea que l'educació —els mestres— havien de representar un model, una referència de com ser amb els altres per fer una societat millor. Però perquè l'educació sigui un valor els mestres haurien d'estar molt més ben pagats i ser considerats els primers ciutadans del país en el sentit de ser un referent.

F.M.—Com a societat, en els mitjans de comunicació, per part de la classe política, es

— La proximitat, la relacionalitat, la urbanitat i la prudència haurien de ser valors cabdals en un món que massa ràpidament es distreu per passar a qüestions menors.

parla sovint de l'importància de l'educació. Es diu sovint, i és una idea força comparada que una bona educació contribueix a fer una societat més justa i equitativa, i que amb més educació hi ha més progrés. Però, quan es fan els pressupostos dels governs, quan es distribueixen els recursos econòmics, l'educació s'emporta una part molt petita i del tot insuficient.

Més enllà de la pandèmia de covid-19, quin són els valors bàsics de l'educació que no

hauríem de perdre de mai de vista? I, després d'aquesta experiència, quins valors s'haurien de potenciar especialment de cara el nou curs que començarà el proper 13 de setembre?

A.P. —No hauríem de perdre de vista la importància de transmetre uns valors culturals simbòlics (la llengua, l'art, la història, la ciència, la tecnologia) des d'on millorar el món. Per altra banda, la proximitat, la relacionalitat, la urbanitat i la prudència haurien de ser valors cabdals en un món que massa ràpidament es distreu per passar a qüestions menors. Rescatar l'essencial del vincle amb els altres per mitjà dels continguts històrics i socials que compartim també hauria de ser un projecte comú. I, finalment, trobar la manera de fer present el que Rousseau anomenava "l'ofici de viure" que consisteix en "adquirir el sentiment de la pròpia existència": preguntar qui sóc jo i què puc oferir als altres. A això no hi pot donar resposta la cultura del narcisisme i de l'espectacle en què vivim avui, tan afavorida per determinades formes d'ús dels mitjans tecnològics.

F.M. —No hauríem de perdre mai de vista valors bàsics: una escola més equitativa, en

— Necessitem mestres ben preparats, que creguin en el potencial de tot l'alumnat i pensin que tots se'n poden sortir. I necessitem cuidar-nos, tots amb tots.

què ningú quedi exclòs i que actuï de compensadora per equilibrar els desajustos socials que existeixen a la nostra societat. Uns mestres ben preparats i que creguin en el potencial de tot l'alumnat, que pensin que tots se'n poden sortir i que contribueixin a treure el millor de cadascú. I, finalment, cuidar-nos: mestres amb mestres, mestres amb alumnes, perquè el benestar físic i emocional, és imprescindible per aprendre. Aquest any també ens n'hem adonat molt, de tot això.

GENT AMB VALORS

“Més enllà dels ulls, hi ha altres formes de veure el món”

Quan tenia disset anys, Maria Petit va patir un accident quan tornava a casa després d'una nit tranquil·la de festa. Després d'uns dies plens d'incertesa, la notícia va arribar: s'havia quedat cega. Onze anys més tard, recull el seu testimoni de superació al llibre *Marieta de l'ull viu* (Univers), escrit a quatre mans amb la periodista Maria Xinxó.

REDACCIÓ

Aquests dies, que està fent presentacions del llibre, com recorda l'accident? És un record en tercera persona, com si no m'hagués passat a mi. Ho he explicat tants cops i he repetit la història tantes vegades que sembla que ja no em pertanyi. És una sensació d'irrealitat.

Aquella experiència com l'ha canviat personalment?

Hi ha hagut molts canvis i moltes etapes. La primera va ser com estar en un núvol; no era conscient de tot el que havia passat. També és un moment que tothom vol estar amb tu i fer-te costat, i no tens temps per reflexionar. En aquesta primera fase no pares de tenir estímuls. Després va arribar la fase de caiguda, de parar-me i obrir un temps d'introspecció personal; aquí em vaig veure molt afectada perquè mirava el futur i m'adonava que la ceguesa hi seria per sempre. Emocionalment, va ser bastant desastrós. Després d'anar a buscar el meu gos pigall, en Tavish, vaig començar a recuperar autonomia i vaig renèixer. Aquest, però, és un procés que no acabarà mai. Cada dia és un repte nou.

La gent que la llegeixi pot arribar a la falsa conclusió que la societat està adaptada per a persones amb discapacitat.

Si puc fer moltes coses és perquè m'ho he muntat com he pogut per aconseguir els meus objectius. Vivim en una societat que no pensa amb els altres; encara hi ha moltes barreres arquitectòniques.

Sobre el teu pare escrius que “el que ell em pugui dir i pugui fer tindrà mil vegades més efecte que el que pugui dir o fer qualsevol altra persona”. La família ha estat un pilar fonamental?

Realment, ho ha estat, ho va ser en el seu moment i ho segueix sent. Un cop passen els fets, la família es podria haver destrossat del tot, però van escollir fer pinya i ha estat un regal. Som un nucli familiar de cinc persones i el suport que he tingut ha estat increïble. Totes les gestes que he pogut aconseguir, en gran part, són gràcies a familiars i amics. La seva simple presència m'anima a fer coses i sé que no estic sola.

L'esport també ha estat important.

Em va ajudar moltíssim. La pràctica de l'esport és diària i m'ajuda a rebaixar la meua alta energia, ja que sóc molt moguda. He fet tota mena d'esports, però sempre a l'aire lliure perquè a l'exterior tinc molts més estímuls sensorials que em fan entrar en contacte amb la realitat i amb el món.

Acostuma a dir que hi ha altres maneres de veure-hi, més enllà dels ulls.

I tant! Tu surts al carrer i, sense veure-hi, saps si fa un bon o un mal dia. Notes l'ambient. Més enllà dels ulls, hi ha altres formes de veure el món: tocant o sentint, per exemple. Quan vaig tornar a casa, vaig adonar-me que no hi veia, però que hi havien altres maneres de funcionar. Per arribar a un objectiu, ara no puc fer-ho com sempre — en línia recta —, sinó que he d'anar amunt i avall, però al final hi acabo arribant d'una o altra manera, i això és l'important.

Després de molt sentit de l'humor, el mateix títol del llibre, *Marieta de l'ull viu*. És tota una declaració d'intencions.

L'humor és fonamental i, si no ens prenem les coses amb una mica de gràcia, costa tirar endavant. És una part de la meua personalitat que sempre m'ha caracteritzat i m'ha ajudat molt en aquest temps. Durant l'època més dura, una companya de feina em va dir que feia molt que no reia. M'havia apagat del tot i sense el riure estic perduda. Riure cada dia és molt important.

Quin missatge li agrada transmetre quan fa xerrades?

M'agrada traslladar el missatge de la diversitat com a font de riquesa. Des de ben petits veiem la diversitat de forma pejorativa. L'altre missatge que intento enviar és la gran capacitat d'adaptació que tenim els humans.

MONOGRÀFIC

És útil no fer res?

El ritme productivista marca l'agenda de les nostres vides, plenes d'activitats. Cal potser aturar-se i reivindicar la contemplació? Com aprenem a no fer res?

ENTREVISTA
"No fer res
millora la nostra vida"
Oriol Quintana

OPINIÓ
M. Pérez Esperar i
pensar: maneres de
(no) fer saludables

ENTREVISTA
"El cervell viu el repòs
com una regeneració"
Rosa Casafont

OPINIÓ
Marta Burguet
"Tempus fugit":
allò útil de l'inútil

OPINIÓ
Na Pai
Per què
sobreproduïm?

Dibuixant sobre el tema

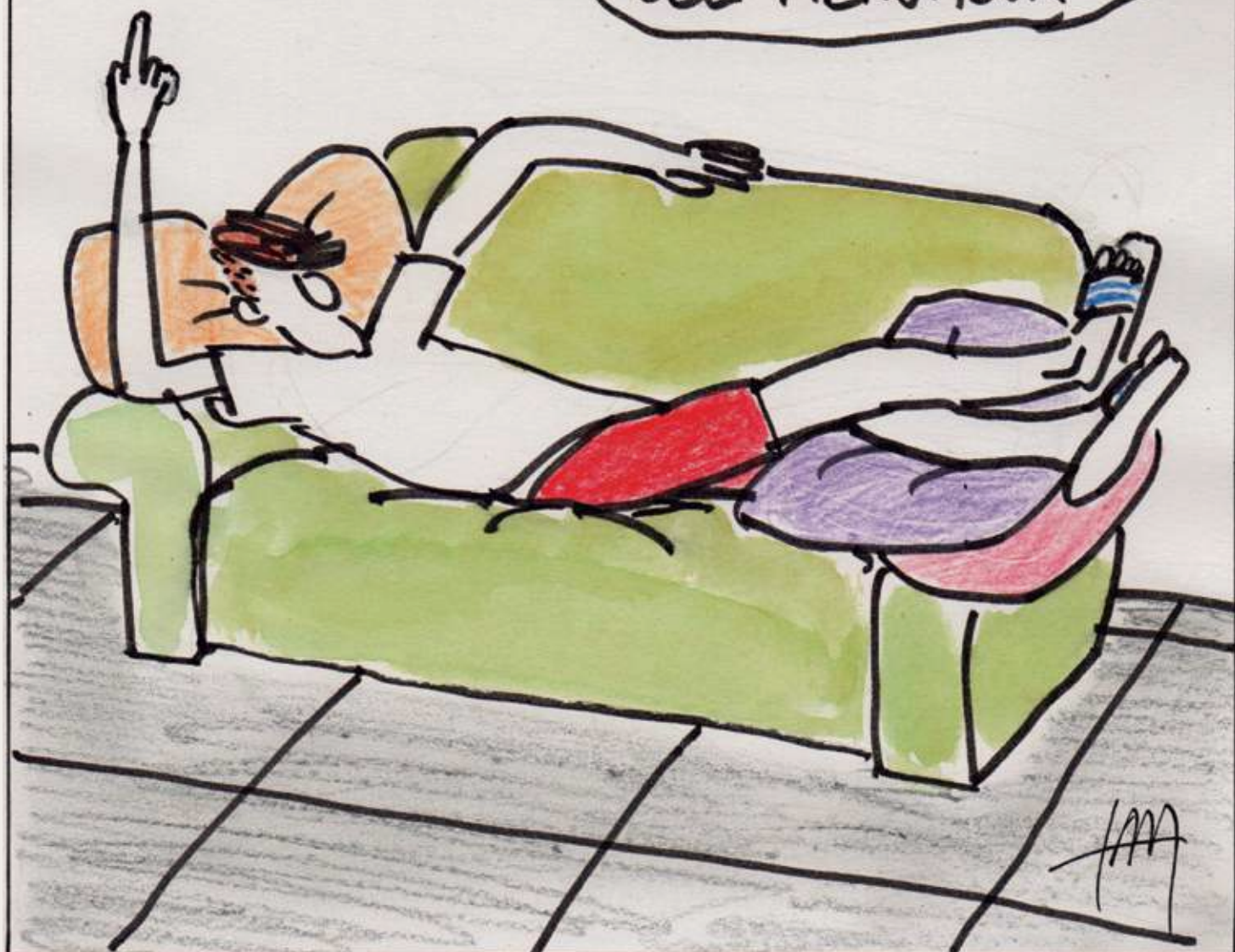
TONI BATLLORI

I EL NEN?

ESTÀ PROTESTANT

AL CARRER?

NO, AL SOFÀ
DEL MENJADOR

És útil no fer res?

ORIOLO QUINTANA

“No fer res millora la nostra qualitat de vida”

El doctor en Humanitats i autor de *La mandra* (Fragmenta) fa una defensa aferrissada de la vida contemplativa i afirma que podríem treballar menys hores per viure millor.

TEXT: ESTEVE VALLMAJOR / FOTOS: SERGIO RUIZ

És realment possible estar-se sense fer res?

No fer res és molt difícil perquè tenim un ambient cultural que ens ho impedeix. Tenim la sensació que estem obligats continuament a produir. Fins i tot, les propostes d'oci són de caràcter productiu. L'exemple més clar és el turisme convencional, que consisteix a tenir una llista de llocs que s'han de visitar per després esborrar-los. A més, en el turisme hi ha un element de superficialitat perquè, per molta gent, consisteix a visitar llocs, fer-se una foto, penjar-la al Facebook i anar al següent lloc: una carrera per ser productiu sense parar.

El no fer res seria el contrari?

Efectivament. El no fer res seria renunciar a la productivitat i deixar entrar l'element contemplatiu, que, avui dia, és més complex i difícil perquè consisteix a aturar-se i prestar atenció al teu voltant. Necessita també cert element de solitud i aïllament, gens afavorit pel sistema. La contemplació és un element molt més personal i improductiu. La gent ha perdut l'habilitat d'esperar i de no tenir-ho tot immediatament. L'altre dia, amb el meu fill, vaig anar

al barber, que és de la vella escola i no agafa hora; arribes i potser t'has d'esperar una hora. Aquesta estona la pots entendre com una pèrdua de temps o com una estona que forma part de la teva vida. Aquesta capacitat de no fer res i no tenir la sensació de perdre temps s'ha perdut; és el contrast entre una època del passat en què les coses anaven amb calma i la gent assumia estones de buit vitals. Això és tràgic perquè hem degradat la qualitat de vida.

Això ha passat per art de màgia, o ara no som tan pacients per algun motiu?

Té molt a veure la irrupció de la tecnologia, però no crec que hi hagi un pla. Quan es presenta el problema de la societat tecnològica i la hiperproductivitat, alguns actors ho expliquen a través de conspiracions mundials de les elits perquè tothom estigui produint. Tinc la sensació que és un subproducte no desitjat. El problema és que s'ha perdut la consciència de viure d'una altra manera. És necessari que se'n parli, de la mandra i la possibilitat de no fer res, com un element per millorar la qualitat de vida. Cal reaprendre-ho, però ningú ensenya a perdre el temps.

Com s'aprèn a no fer res?

La majoria de la gent ho aprèn a base d'errors. Una forma d'aprendre a no fer res és quan un se sent tan desbordat que necessita obligatòriament aturar-se. És una pena que s'hagi d'arribar a aquest extrem. També pot no ser traumàtic i, durant la crisi dels quaranta, descobreixes que has estat pendent de viure massa per la feina quan això no et satisfà.

Per què determinades activitats formen part d'aquest no fer res quan realment sí que fem alguna cosa?

Jo quan dic no fer res no em refereixo a estar connectat a Internet durant tres hores, ja que estem produint continguts i creant dades per la resta de la societat. Després de passar-se tres hores mirant vídeos a YouTube, no et sents més descansant, sinó estimulat i estressat. Per aprendre a descansar cal redescobrir coses més tradicionals i antigues, que deceben per la seva senzillesa. Per exemple, sortir a passejar sense la intenció d'anar a comprar res. Aquesta actitud contemplativa requereix transformar-se interiorment i saber alternar moments d'absoluta no productivitat,

És útil no fer res?

sense tenir la sensació d'haver perdut el temps. És clar que la sensació de perdre el temps la tindràs en la mesura que sàpigues aïllar-te completament de les teves feines. George Orwell escrivia que sempre estan passant dues coses a la vegada: per una banda, les activitats i deures laborals, marcats per una agenda; i, per l'altra banda, el Sol està creuant el cel, els ocells estan fent els nius o una nova planta està brotant. La idea està a adaptar, internament, el teu ritme a aquest segon temps.

Sona bé, però sembla difícil de portar-ho a la pràctica.

Això sona molt *hippie* i poc vendible, però no hi ha cap problema per portar-ho en secret perquè es frueix més; no és un estil de vida que es pugui proposar generalment perquè seria un contrast molt gran amb la cultura i també perquè la contemplació no és quelcom que es pugui construir, simplement has de saber aturar-te. La clau és combinar aquests dos ritmes en què es desenvolupa la vida. Tenir la mentalitat que la feina fonamental ja està tota feta i que, per més que t'esforcis, la vida millora però arriba un moment en què no millora més.

Si un aconsegueix viure des d'aquesta contemplació, no és incompatible amb treballar; el contrari, dona més llibertat espiritual, saviesa, dissentiment i tranquil·litat. No hi ha receptes i tampoc és la solució meditar cada dia deu minuts amb la intenció d'adquirir coses, ja que caus en el mateix model productiu.

Ara, el ioga i la meditació estan en alça.

Fer ioga en una agenda plena d'activitats, pot ser motiu d'estrès o una activitat més de la llista per esborrar. Per adquirir una vida contemplativa, s'ha d'aprendre a ser molt pacient i està més relacionat en el fet de deixar-se fer que en la possibilitat de produir-la per tu mateix. Has d'entendre que no ets capaç de produir el bé amb les teves eines, sinó que s'ha de rebre des de fora i esperar-lo per contemplar-lo.

Si puc pensar en no fer res és potser perquè tinc un nivell socioeconòmic que m'ho permet?

La vida espiritual és un luxe i les persones que han de lluitar per la seva supervivència difícilment es poden donar a una vida espiritual. Primer ve l'estómac i després ve

CONTRA LA PRODUCTIVITAT

Oriol Quintana (Barcelona, 1974) ens atén al despatx de l'Institut Químic de Sarrià (IQS), on és professor adjunt a la Càtedra d'Ètica i Pensament Cristià. També ha estat docent de Secundària al Col·legi Sagrada Família de Sant Andreu. A la taula on fem l'entrevista, s'hi deixen veure alguns llibres de George Orwell, escriptor que l'apassiona i que el va portar a guanyar el 26è Premi Joan Maragall d'assaig amb la publicació de *Vostè i George Orwell* (Viena Edicions). Doctor en humanitats per la Universitat Pompeu Fabra, ha configurat una filosofia crítica contra el productivisme del model tecnocràtic. Aquesta defensa de la improductivitat, el va portar l'any 2019 a escriure *La mandra*, dins la sèrie de 'Pecats capitals' de l'editorial Fragmenta, que defensa la peresa i la necessitat d'aturar-se per viure.

És útil no fer res?

l'esperit, en l'ordre del temps. Si parlem de la possibilitat de mandrejar, per desgràcia, hi ha molta gent que no pot. Per això, a vegades, fer una defensa de la mandra és trivial i malintencionat. George Orwell durant un temps va fer-se indigent voluntàriament, i explica que, en el moment en què es va quedar sense un duro a les butxaques, va tenir certa sensació d'alleugeriment. No crec que tota la gent que visqui en la pobresa experimenti aquesta sensació, però sí que arriba un moment en què un compren, a les males, que no pot fer res i que depèn dels altres. L'autèntica vida espiritual consisteix a anar reduint les teves necessitats, prioritats, gustos i conformar-se amb l'essencial. Això és un viatge que s'empren i que dura tota la vida, però hi haurà moltes persones que per la seva situació no podran fer-lo.

A quins valors apel·lem per no fer res?

El valor fonamental és el de la humilitat perquè és un valor relacionat amb allò que el bé no depèn de tu i que no has de salvar el món. A través de la humilitat, un comença a escoltar i a mirar al seu voltant quan ha renunciat a fer determinades coses. Del valor de la humilitat prové tota la resta.

Podríem concloure que la vida contemplativa, en un context d'immediatesa, és la millor vida a la qual podem optar?

Sí. Perquè, com diuen els mestres antics, per molts èxits que tinguis a la teva vida res té valor. Al final, el que té valor és la bellesa que hi ha en el món i en les persones. La finalitat de la vida és arribar a fruitar tot això que ja ens ve donat. No cal tenir una vida d'èxits per arribar un dia a comprendre que les coses que has fet tenen un valor molt relatiu i que allò veritablement bo ve de fora. És millor començar a buscar aquesta vida contemplativa des d'un principi. I, si la societat t'obliga a escollir una carrera laboral, doncs com deien els estoics, en el món venim a fer un paper, complim un rol i ja està.

Aquest no fer res cal reivindicar-lo com una forma de protesta?

Si aquest no fer res es tradueix en un no consumir, evidentment, és molt antisistema. Tinc un esperit reformista i cal que

les persones entenguin la inutilitat de consumir, produir, de tenir una vida plena d'èxits. Si un va adquirint aquesta saviesa, té una mica més de llibertat per no consumir tant i tenir una vida més moderada.

Cal caguir allò que “el treball ens fa lliures i la peresa ens esclavitzava”?

Hi ha moments en què amb la mandra allarguem el sofriment, la típica procrastinació. Si aconseguixes que la mandra sigui molt conscient, potser deixa d'aplicar-se el nom de mandra i passa a ser la contemplació. El treball, efectivament, ens pot esclavitzar, i la mandra ens pot alliberar. Però no oblidem que la mandra també ens fa mal.

Precisament, quan no fem res ens sentim culpables. D'on neix aquesta culpa? Neix de no saber no fer coses. Si estàs en

un context social en què el més important és ser productiu, el més normal és que et sentis culpables per no haver estat productiu durant certs moments del dia. El més important és saber mantenir l'acció i la contemplació alhora. Aquest és un dels reptes més difícils i la clau de tota vida espiritual. Un s'hauria de sentir culpable també quan, en acabar el dia, ha fet moltes coses i no ha tingut un moment d'atenció a alguna cosa que no fos la feina. Això, en certa manera, també és un dia perdut.

En el llibre *La mandra*, vostè no fa tant un elogi de la peresa, com sí una reivindicació d'aquesta per aprendre a conviure amb ella d'una forma sana.

Hi ha una frase en el llibre que diu: “la mandra és la porta a la vida espiritual”, en el sentit que la mandra si la fem servir com un instrument de divertiment ens fa

És útil no fer res?

adonar que portem una vida marcada per la productivitat, que estem confiant massa en nosaltres mateixos per aconseguir la felicitat quan realment prové de fora i, per tant, l'hem de rebre. La mandra, si ens impedeix fer certes feines, potser és perquè són feines absurdes. Potser cal fer-les, però si sabem que són absurdes, la nostra atenció està posada en un altre lloc. La mandra pot ser la porta a la vida espiritual perquè ens pot obrir la porta cap a la vida contemplativa.

Íngrid Guardiola, en un article al diari Ara, reclamava “una política del temps alternativa per gaudir de la vida”. Cal parlar de conciliació també, no?

Hi ha moltes feines, sobretot d'oficina, on es perd molt de temps i es fan feines molt inútils. Les empreses, segurament, podrien suprimir un dia laborable a la setmana i pagar el mateix als seus treballadors. Això es podria fer en moltíssimes feines, però venim d'una tradició secular: si no treballes, no cobres. Costa molt obrir la porta a la possibilitat de pagar el mateix treballant un dia menys. Seria un avenç perquè la gent podria tenir més temps. Alguns autors afirmen que ja estem a les 15 hores setmanals de feina i que la resta de les hores la gent no fa res productiu, però s'han d'inventar

feines absurdes. Quan se li pregunta a la gent si la seva feina és innecessària o inútil, tendeix a respondre que no. Però, si hi ha un clima de confiança, confessen que sí. Confio que hi haurà un moment a Occident que plantejarem si cal reduir la jornada laboral. A més, la tecnologia permet fer feines a l'instant que no necessiten un lloc de treball. Caldria veure quants llocs de feina són veritablement necessaris i buscar un sistema de redistribució de la riquesa que impliqui que et donin diners encara que no hakis treballat. O anem cap aquesta direcció o serem molt infeliços.

Cap a l'abolició del treball?

Tant de bo! Caldria canviar tota la pedagogia occidental que està orientada cap al treball i la productivitat. Podria significar un progrés espiritual el fet de tenir un concepte de la felicitat més contemplatiu, receptiu i passiu. El meu somni és caminar cap a una societat amb una mentalitat menys productiva i més contemplativa.

En el llibre fa referència a les feines de merda, que conceptualitza David Graeber al llibre *Feines absurdes* (Descontrol Editorial). Adonar-se que la teva feina no és essencial genera decepció?

A Occident, ens havíem proposat fer una societat el més eficient possible i, ara que ja la tenim, no sabem què fer. Seria el moment d'anar abandonant la mentalitat productiva, però no tenim armes per tenir un caràcter contemplatiu. Tenim aquest problema i fins que no es resolgui anirem incentivant als joves a no parar d'estudiar per acabar fent unes feines que les poden fer les màquines i no necessiten tanta dedicació. Un altre error és creure que tenir una bona feina és sinònim que et paguin molts diners, encara que sigui una merda.

Vostè intenta portar aquesta vida contemplativa a la pràctica?

Sí, és fonamental. Hi ha algunes tècniques per portar una vida contemplativa, però no t'has de fiar de la tècnica perquè la vida contemplativa s'aprèn passivament. No et pots fiar de les tecnologies per portar aquest estil de vida, això és una contradicció, perquè és quelcom que no pots produir. Hem d'aprendre a trobar veritables

moments de descans i de no fer res. Per exemple, la fórmula d'anar a peu als llocs, encara que “perdis” molta estona, t'obliga a anar a un ritme diferent. Per un altre cantó, jo sóc catòlic practicant i vaig basant a missa: els rituals religiosos, en general, són molt útils perquè el ritual té el seu propi ritme i hi ha molta passivitat per part teva. Durant els quaranta minuts que dura el ritual, ningú ha fet ni ha produït res; el resultat és el que ja vam fer l'altre dia, i suposa una pedagogia molt bèstia perquè les persones aprenguin a aturar-se i mirar. En realitat, qualsevol ritual serveix, però m'agraden els de l'Església catòlica perquè són els tradicionals. Mantenir certes tradicions és una força que contraresta la societat tecnològica.

No té Whatsapp i tampoc el trobem a les principals xarxes socials.

Per culpa de les tecnologies estem suprimint els rituals. Aprendre a desconnectar Internet, que és molt estressant, és fonamental. La tecnologia genera molta addicció i, això, és el contrari de no fer res. L'addicció és buscar l'estímul continu. Jo no en tenia, però la pressió ambiental va aconseguir que l'instal·lés i me'n penedeixo. Si tens Internet a la feina, no cal seguir connectat des de casa. Twitter i companyia és fatal per a la vida espiritual. Viure col·lectivitzat et priva de tota profunditat vital i de la possibilitat contemplativa.

Per tant, fa un elogi de l'individualisme?

Els canvis socials comencen quan una persona sola es pregunta què està fent amb la seva vida, i això és un exercici individual. Una vida autènticament plena i humana requereix una comunitat i, per tant, també és imprescindible. Però, els canvis per aconseguir una vida que valgui la pena són molt individuals. No defenso que cadascú miri pels seus interessos i prou, però la vida bona comença amb la pregunta “què estic fent jo amb la meua vida”.

A tall de conclusió i per acabar la conversa: no fer res pot ser útil?

Sí perquè és el primer pas per entendre quina és la teva condició i situació, i per començar a tenir una vida més contemplativa, agràida i tranquil·la.

“Cal veure quants llocs de feina són necessaris i buscar un sistema de redistribució que impliqui que et donin diners encara que no treballis. O anem cap aquesta direcció o serem molt infeliços”

És útil no fer res?

MARINO PÉREZ

Catedràtic de Psicologia de la Universitat d'Oviedo

ESPERAR I PENSAR: MANERES DE (NO) FER SALUDABLES

La pregunta sobre si és útil no fer res és molt pertinent en la societat actual, que suposa que sempre estem o hauríem d'estar fent alguna cosa. I que a més sigui útil.

Vivim en una societat hiperactiva i utilitarista. Així i tot, no sempre és útil fer alguna cosa. A vegades és millor no fer res. La lliçó de Buda és clara: si vols beure d'un llac amb les aigües remogudes després que hagin passat uns bous, el millor serà esperar que reposin. Res a fer fins llavors. Altres vegades no sabem què fer, però no podem deixar de fer alguna cosa. Ni tan sols esperar. Si estàs conduint en una rotonda, no pots aturar-te i mirar. Millor seguir. La vida mateixa té moltes rotondes. Algunes vegades és millor no fer res i altres no pots deixar de fer encara que sigui per quedar-te en el mateix lloc.

Però realment és possible no fer res? No fer no és una forma de fer? El cert és que esperar, romandre aturat o en silenci, són maneres de fer. La mateixa utilitat del no fer revela una manera de fer amb efectes pràctics: permetre que les coses succeeixin o que el temps ens posi en una situació diferent pot ser beneficiós. Fer res sembla una contradicció en els termes. Seria fer una cosa diferent del que els nostres hàbits i situacions es demanen. Un fet similar es repeteix amb la comunicació humana: és impossible no comunicar. Per això tenim el silenci eloqüent. Més enllà de qüestions filosòfiques, sempre necessàries, la pregunta pren rellevància en el context d'una societat hiperactiva i utilitària com la nostra.

Trastorn d'hiperactivitat

Anem a considerar quatre situacions en les quals no fer res en el sentit hiperactiu és útil. Però no útil en un sentit

merament utilitarista —productiu—, sinó saludable en un sentit quasi sorprenent. Em refereixo al trastorn d'hiperactivitat, a la depressió, a l'abstinència de diagnosticar i a l'hàbit de pensar.

El trastorn d'hiperactivitat descriu el comportament de nens i nenes que, segons es diu, es mouen molt, no paren quiets i ho volen tot a l'instant. Tot i que, en principi, la hiperactivitat descriu un comportament, acaba convertint-se en una etiqueta que suposa una malaltia o trastorn mental. A partir d'aquí, els comportaments es veuen com "síntomes" de la malaltia assignada, com si no tinguessin res a veure amb les formes de vida hiperactives que portem tots i els ambients on es crien els nens, plens d'estímuls, entreteniments, pantalles... on sempre passa alguna cosa. Sota aquestes circumstàncies no és fàcil aprendre a esperar i avorrir-se. Perquè el problema de la hiperactivitat va relacionat amb l'espera i l'avorriment, que s'aprenen en les pràctiques de criança, en les interaccions socials i en els jocs. Esperar el seu torn, esperar que les coses passin, estar sense fer res alguns moments. En aquest context, no fer res (saber esperar), ni estar contínuament entretingut (fins a avorrir-se), és saludable. Encara que l'avorriment no sigui una finalitat, és una experiència de la vida des d'on calibrar altres experiències. La millor manera d'aprendre a esperar i a (des)avorrir-se en situacions en les quals acostumem a estar centrifugats és precisament no fer res. No es tracta de quedar-se plantat com un estúpid o una cosa similar. Simplement esperar, mirar, pensar.

La depressió, un problema del nostre temps

La depressió descriu una situació vital per la qual un està per sota del relleu habitual d'activitat (d'acord amb una imatge geogràfica), sentint-se desganat, sense forces

És útil no fer res?

(cansat, “cremat”), sense veure-li sentit a la vida (direcció i significat). D’alguna manera, la depressió és l’oposat a la hiperactivitat. Així encara, la hiperactivitat i la depressió, cadascuna a la seva manera, són filles dels nostres temps i el reflex de la nostra societat. La depressió mostra el cansament de la hiperactivitat a la qual estem sotmesos amb les rodes de hàmbster i les desil·lusions. Al cap i a la fi, la societat de consum funciona d’acord amb la lògica de la insatisfacció generant contínuament desitjos insatisfets. El consum ens consumeix i la felicitat dura un parell de segons.

En aquest context, la depressió –dins del sofriment que implica– no deixa de ser una reacció defensiva de reducció d’activitat, d’“estalvi d’energia”, d’aturar-se i deixar de fer, contra la vida atapeïda que ja no dona més de si. La depressió és tant un problema com una solució en la mesura que no fer res ens obliga a estalviar esforços i resituar-nos. Caldria parlar d’una certa saviesa del cos amb la seva desgana i cansament. Una altra cosa, i això seria el pitjor, és que aquestes situacions de baix relleu (desgana, cansament) es vegin com una malaltia sense percebre la solució que també comporten. I això assenyalava al diagnòstic, a vegades prematur.

Compulsió diagnòstica

L’abstinència de diagnosticar té a veure amb una actitud que hauria de practicar-se més a la clínica, deixant d’emetre diagnòstics (sense descartar-los) i esperar per veure si el problema es resol sense necessitat de tractament (a vegades, la medicació mai innòcua). Com és sabut, molts mals tendeixen, probablement, més a millorar que a empitjorar, fenomen conegut com a remissió espontània i regressió a la mesura. Per no parlar de processos adaptatius implicats pel mateix problema en tant que reflecteix el món en què vivim i suposen reaccions d’acord amb el medi, en el sentit apuntat a propòsit de la hiperactivitat i la depressió.

El que necessiten els clínics és tolerar la seva compulsió diagnòstica (a vegades urgida pels usuaris) i esperar i veure (*watchful waiting*). Pel que aquí parlem, es tracta de no fer res en línia als hàbits i demandes acostumats. El que no deixa de ser una forma de fer –probablement saludable–, només donar temps al temps i ocasions als recursos autocuratius de les persones. L’abstinència de diagnosticar i, en el seu lloc, esperar i veure és, després de tot, una forma de prevenir coneguda com a prevenció quaternària i que és d’allò més saludable.

Atreveix-te a pensar!

L’hàbit de pensar, entès com no fer res més que pensar –parlar amb un mateix en silenci–, s’està convertint en una cosa impossible i insofrible per les noves generacions. Davant la possibilitat d’estar quinze minuts sense fer res més que pensar (quinze minuts!), molts joves s’autoapliquen descàrregues elèctriques aversives si tenen

un dispositiu a mà, tal com es va veure en un experiment publicat a la revista *Science*. Aquest experiment posa en relleu com d’insuportable resulta pensar, la incapacitat per estar sols.

L’insuportable de pensar ve, en part, per la falta d’hàbit. Pensar requereix l’hàbit de parlar amb altres cara a cara en temps real (conversa) com un pas a l’hàbit de parlar amb un mateix en silenci, un fet que ha desaparegut en temps de xarxes socials i videojocs. La incapacitat d’estar a soles deriva de la contínua connexió i centrifugació d’un mateix. Mentre s’estigui connectat no passa res, però, si la connexió falla, quedar-se sol, exposat a pensar, es torna impossible i insofrible. En tot cas, aprendre a no fer res (més que pensar) seria una bona cosa.

En el context de la societat hiperactiva i utilitarista actual, no fer res és útil en un sentit saludable. Si els infants tinguessin més pràctica a esperar i a avorrir-se, serien menys hiperactius en un sentit clínic. Si la gent i els clínics veiessin en la depressió una moratòria de l’atapeïda vida que portem, hi hauria menys depressions. Si els clínics s’abstinguessin de diagnosticar en molts casos i proposessin una espera atenta, estarien practicant la prevenció. Si des de molt petits tinguéssim més pràctica a no fer res, només pensar, trobar-se a soles amb un mateix no seria insuportable com sembla actualment.

Marino Pérez és catedràtic de Psicologia de la Universitat d’Oviedo i acadèmic de l’Acadèmia de Psicologia d’Espanya. El seu llibre més recent és *Ciència i Pseudociència en Psicologia i Psiquiatria* (Alianza Editorial, 2021).

És útil no fer res?

|
ROSA CASAFONT

“El cervell viu el repòs com una regeneració”

El nostre cervell mai està parat, fins i tot, quan suposadament no fem res. Així ens ho explica Rosa Casafont, metgessa, neurocientífica i autora del llibre ‘Viaje a tu cerebro’ (Ediciones B).

TEXT: MARIA COLL / FOTO: JOSEP MARIA SANZ ANAYA

Des del punt de vista de la neurociència, no fer res és possible?

En el nostre cervell el silenci és inexistent. De fet, quan nosaltres deixem de fer activitat, el nostre cervell, en determinades xarxes, augmenta la seva activitat. Per tant, allò que nosaltres externament definim com a repòs, el nostre cervell ho viu com una regeneració de l'activitat mental.

Vol dir que el cervell mai descansa?

Exactament. I, des de la neurociència, ja s'ha descobert quines parts del cervell s'activen quan nosaltres deixem de fer qualsevol mena d'acció: escoltar, mirar... en definitiva, quan reduïm les nostres percepcions del món. De la mateixa manera que nosaltres som éssers equilibrats i dinàmics, el nostre òrgan rector, el cervell, també ho és i per ser-ho necessita gastar energia i regenerar energia.

Si quan no fem res el cervell es regenera, això vol dir que la inactivitat és útil?

Molt útil. De fet, el cervell es regenera de forma natural fins i tot quan nosaltres no el deixem. En els anys vint, un neuròleg alemany que es deia Hans Berger va adonar-se per primera vegada que el cervell genera

És útil no fer res?

una àmplia composició de freqüències, des de potencials corticals lents (PCL) de baixa freqüència, a d'altres per sobre dels cent cicles per segon. Són el PCL els que coordinen les operacions mentals en temps i forma; aquesta és una activitat de fons (intrínseca) que fluctua de forma espontània i sempre és present en el cervell. Entre el seixanta i el vuitanta per cent de l'energia que utilitza el cervell es destina a aquesta activitat, una energia que va ser anomenada *obscura* pel neurocientífic Marcus Raichle. Aquesta activitat es manté fins i tot quan estem en repòs, anestesiats o en estat de coma.

De quina part del cervell estem parlant?

Cada sistema especialitzat del cervell (el visual, el motor, l'auditiu...) té la seva pròpia pauta de potencials corticals lents. Ara bé, existeix un ordre jeràrquic i la que mana més, i fa de mestre de cerimònies de l'activitat intrínseca o energia obscura, és la pauta de PCL generada per una xarxa anomenada Xarxa Neuronal per Defecte (XND), que connecta uns sectors concrets i té una funció cabdal per la nostra ment. Aquesta xarxa s'activa quan deixem de parar atenció a una cosa en concret i somiem desperts.

Com actua la XND?

Aquesta xarxa només s'activa quan nosaltres estem en repòs. Per exemple, cada vegada que parpellegem, quan fem activitats repetitives com planxar o mirar les flames d'una llar de foc... i s'apaga quan alguna cosa o algú, ens crida l'atenció. Un adult pot passar el cinquanta per cent del dia amb la xarxa activada.

I quines funcions cerebrals se li associen a la Xarxa Neuronal per Defecte (XND)?

Aquesta xarxa es relaciona amb la creativitat, a tenir una intel·ligència fluïda, és a dir, a resoldre conflictes sense tenir una experiència prèvia d'aquest conflicte; amb l'associació d'idees i amb l'organització de la informació del passat i del futur per prendre decisions de forma preconscient.

Hi ha persones que gaudeixen no fent res i altres que es posen nervioses. Què té de genètic i què té d'aprenentatge no fer res?

La Xarxa Neuronal per Defecte, a l'inici del procés de maduració cerebral, no la tenim

connectada. Els nens molt petits són curiosos i tenen imaginació, però no són capaços de fer un procés creatiu. A l'entorn dels sis anys és quan les connexions curtes del nostre cervell ja estan creades i les parts distants del nostre cervell es comencen a connectar, entre elles la Xarxa Neuronal per Defecte. Aleshores, al llarg dels anys, aquesta connexió va madurant determinada genèticament, però no de forma exclusiva.

La hiperactivitat és bona pel cervell?

El sistema nerviós autònom del cervell té dues divisions. Per una banda, la simpàtica, que ens activa, prepara el cos per l'acció, ens fa suar, ens accelera el cor i la respiració... En l'estrès crònic mantenim massa la seva activació. I, per altra banda, la parasimpàtica, que ens dona tranquil·litat. Les dues divisions del mateix sistema són, durant el dia i la nit, com una balança: quan una s'activa, l'altra es desactiva. Cal trobar sempre un bon equilibri entre les dues, perquè si la part simpàtica arriba al límit, l'organisme s'esgota. Generalment aquest equilibri l'aconsegüim de forma involuntària, però també el podem aprendre a regular a través de la respiració, la salivació i la posició corporal, sense haver d'anar a la farmàcia. Per tant la hiperactivitat constant no és bona per al cervell.

De vegades, el no fer res ens genera mala consciència i, per tant, també estrès.

Això és una conseqüència de la desinformació; igual que bona part de la societat pensa que dormir és perdre el temps. Si ens eduquem més en aquesta tema, ens adonarem que la salut i la longevitat es troben en l'alternança del silenci, l'activitat i l'atenció conscient davant una activitat concreta i com la hiperactivitat ens fa perdre el temps i les capacitats, perquè l'organisme el detecta com un estrès.

No fer res també es considera símbol de ganduleria.

Un error. Badar és molt saludable. Anys enrere aquesta acció s'atribuïa a generar pensaments negatius, actualment, en canvi, pensem que és tot al contrari. "Mirar les musaranyes" s'associa a endreçar pensaments, a tenir capacitat creativa, a tenir intel·ligència per resoldre problemes

“Badar avui s’associa a endreçar pensaments, a tenir capacitat creativa, a tenir intel·ligència per resoldre problemes i a saber prendre decisions”

complexos i a connectar coses del passat i del futur per saber com prendre decisions. Els infants es construeixen a través de la connexió de la Xarxa Neuronal per Defecte.

Portar un estil de vida que permeti una bona regeneració del nostre cervell és estrictament una decisió personal?

Sí, és una decisió personal; però aquesta decisió ha d'estar ben fonamentada des de la ciència i ben portada al llarg de la vida, amb una bona educació. Per exemple, si des de petits es fes formació en autoconeixement, sobre com regular les emocions per no desbordar-me, la construcció dels nens estaria més ben encaminada. Per exemple, sabríem què té importància per mi i què no en té tanta. Quan nosaltres connectem la Xarxa Neuronal per Defecte, la zona frontal del cervell —seu de les funcions executives i la zona on prenem les decisions— baixa l'activitat i afavoreix la creativitat. Per què? Doncs perquè deixa entrar els impulsos que hauria considerat no rellevants i tenim a disposició pel director d'orquestra (l'escorça prefrontal) més informació per associar i valorar. En aquest sentit, durant el dia, és tan dolent estar sempre molt concentrat o actiu com estar sempre en repòs. Durant la nit, si dormim bé, la nostra ment ja es cuida de mantenir aquest equilibri.

És útil no fer res?

NA PAI

Investigador i divulgador social i polític

PER QUÈ SOBREPRODUÏM?

Sobreproduïm: ens escarrassem en produir coses que després seran infravalorades, desestimades o malbaratades. Entreguem les nostres vides a canvi d'un sou per produir béns i serveis que ben sovint son innecessaris, addictius, o que pretenen solucionar un problema creant-ne un altre de més gran o posant un pedaç sense incidir en la seva arrel, ans el vetllen i mantenen viu.

Usem màquines i ordinadors molt potents que ens fan cada cop més feina i multipliquen la nostra productivitat. Feines que abans fèiem en cinc hores, ara les fem en cinc minuts. Tal sobreproductivitat produeix excedents i malbaratament per tot: llancem a la brossa un terç del menjar que produïm, renovem el nostre vestuari cada temporada (llançant muntanyes de roba passada de moda o que ha perdut una mica de color) o bé construïm nous blocs mentre deixem caure cases abandonades o les tapiem (no fos cas que algú hi entrés i en fes ús mentre pensem què fer-ne durant anys i panys). Amb els productes culturals tampoc ens quedem curts: ens hauríem de passar 82 anys seguits mirant YouTube sense dormir per tal de poder consumir els continguts que s'hi pegen en un sol dia.

La sobreproducció promou la quantitat per sobre de la qualitat i ens fa malgastar molt temps per discernir quins productes valen la pena fins al punt que passem més temps destriant-los que consumint-los. Jo mateix he dedicat hores i hores a seleccionar llibres o pelis —llegint-me totes les ressenyes i valoracions possibles— que tan bon punt han passat el meu extens procés de selecció, no he arribat mai a veure o a llegir per manca de temps.

Hi ha gent —generalment amb una sensibilitat més d'esquerres— que creu que treballem massa i que el nostre actual ritme productiu és completament insostenible pel medi. Ens diuen que no necessitem tants luxes materials per viure una vida feliç i tenen raó. Per altra banda hi ha gent, sovint més dretana, que creu que no treballem prou. Si bé les esquerres s'imposen en la teoria, les dretes s'imposen en la pràctica ja que estem tots atrapats en una dinàmica hiper-productivista, super-consumista i ultra-malbaratadora.

Productivisme sense frens

Des de la revolució industrial molts pensadors han pronosticat periòdicament que a mesura que màquines i ordinadors suplantïn més i més feines humanes, viurem una reducció o fi del treball i augment de l'oci per tothom. Portem més d'un segle escoltant aquest mantra tecnocràtic, però per més que creixi la productivitat, mai ens conformem amb cap nivell de vida; sempre en volem més i seguim treballant igual. Ara, si havent constatat sens dubte que el progrés tecnològic no ens allibera del treball, crec que seria interessant desentrellar les raons —sovint molt inconscients— que ens empenyen a aquest productivisme sense frens:

Per començar, vivim en una societat que no creu amb déus ni cap altre significat transcendent compartit. En el seu lloc, ara ens sacrifiquem per la nostra feina; ens dona sentit a la vida i atorga una identitat. És allò a què dediquem més temps, esforç i energia. Hi mantenim una relació monògama: qualsevol altra activitat queda relegada a un segon pla, sols greus problemes de salut arriben a prevaldre temporalment per sobre seu. Malgrat treballar més no ens faci més productius, la gran majoria preferim treballar a jornada completa ja que ens dona més

És útil no fer res?

estatus dins la feina (qui treballa menys hores desperta recels), un sou més elevat i més oportunitats d'ascens mentre que la legislació laboral segueix afavorint la jornada de vuit hores.

Tot i que la nostra subsistència ja no depengui de treballar de sol a sol, seguim reproduint una moral que venera el treball i el productivisme, la creença en què la productivitat i el creixement econòmic són el màxim propòsit de l'organització humana i que sempre són bons. Sota aquesta ideologia, sempre ens comparem amb els països més rics i productius per queixar-nos de com n'estem de malament. El fet de no tenir una experiència directa i quotidiana dels perjudicis que infligim al medi ens ajuda a seguir-hi creient. Aquests acostumen a trobar-se lluny en l'espai o el temps; les infraestructures més contaminants s'ubiquen en indrets perifèrics (ja sigui Àfrica o la província de Tarragona).

Un dia vaig llegir que si en valorar la velocitat del cotxe comptabilitzéssim totes les hores que hem de treballar per sufragar el cost de conduir (preu del cotxe + combustible + assegurança + reparacions + pàrquings + multes...) de mitjana ens sortiria que en realitat ens movem a uns sis quilòmetres per hora, és a dir, la mateixa velocitat que anar a peu. Treballem molt per poder tenir un cotxe amb el qual poder anar a treballar i després poder anar ben lluny per desconnectar del treball. Anem incorporant noves tecnologies a la nostra vida de les quals ens fem dependents (per no dir addictes) i el seu manteniment ens obliga a córrer dins la roda del productivisme-consumisme malgrat no mourem del mateix lloc. Ens priva de temps o ànims per plantejar-nos si potser podríem viure tan bé o millor sense tanta tecnologia moderna i l'accelerat ritme de vida que ens imposa. Tan bon punt estem dins la roda és molt difícil sortir-ne o alen-tir-la, porta una inèrcia pròpia que et fa seguir corrents per no caure i prendre mal.

Malbaratament de recursos

Per últim, no hem d'oblidar mai que som éssers sexuals. Satisfer les nostres necessitats bàsiques d'aliment, escalf i refugi té uns límits clars: a partir d'un punt d'inflexió, invertir-hi més esforços i recursos no augmenta el nostre benestar sinó que el perjudica, desproveint-nos de temps d'oci i descans. En canvi, la competència sexual no coneix límits: esfondra qualsevol sostre de màxima riquesa desitjable. Ens col·loca en una cursa d'armament sense fi, bregant per armes de seducció més potents que les dels nostres contrincants, ja sigui augmentant el nostre atractiu físic, psíquic o econòmic i així ser la persona més desitjable possible.

El malbaratament de recursos prodigiós és una característica molt habitual del flirteig en tot el món animal. Tal i com un paó malbarata molts recursos en una cua ben gran i llampant que sols serveix per lligar, l'acte d'amor més romàntic és aquell que té un cost més

“Tot i que la nostra subsistència ja no depengui de treballar de sol a sol, seguim reproduint una moral que venera el treball i el productivisme”

desmesurat, ja sigui comprar una joia o fer un llarg viatge per veure l'amat cinc minuts. A nivell econòmic és un sense sentit però també és la forma més eficient i fiable de demostrar compromís, aptitud física o capacitat econòmica: com més gran és el malbaratament, més difícil és falsejar-lo. Això fa que una majoria opti per sobreproduir i malbaratar abans que no lligar amb el millor amant.

Aturem màquines

Tots aquests factors es retroalimenten, creant una inèrcia social en què tothom es veu empès a produir i consumir a l'alça i en excés. Allò que avui en dia es considera precari o miserable, fa no tants anys era símbol de luxe i privilegi però ningú vol tenir un fill que se senti marginat en no tenir accés a aquests mateixos luxes que els seus companys.

M'encanta collir a mà olives amb els amics. Econòmicament és una activitat ruïnosa, segons el temps mecanitzat dels rellotges: triguem tres hores a fer el que amb una màquina fariem en una sola hora. Tot i així, des del punt de vista de la nostra experiència vital és molt més ràpid fer-ho a mà ja que el temps ens passa volant: podem gaudir d'un paratge natural idíl·lic mentre conversem amb els amics (a màquina no és possible perquè fa tant soroll que no permet ni escoltar-nos).

Estem massa acostumats a valorar la tecnologia únicament des del punt de vista productivista i molt poc des de la nostra experiència vital. Necessitem fer menys o fins i tot fer res; seria bo parar més sovint la màquina per descansar i reflexionar i així prioritzar la qualitat i la consciència de la nostra feina i el seu fruit.

Na Pai es dedica a la investigació i divulgació social i política. El seu llibre més recent és *La nostra atenció ha estat raptada* (Tigre de Paper, 2021).

És útil no fer res?

MARTA BURGNET

Doctora en Pedagogia i professora de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona

'TEMPUS FUGIT': ALLÒ ÚTIL DE L'INÚTIL

Són les 7:30 del matí. Mòbil en marxa. Despertador i amunt. Dutxa, esmorzar a correccuita, bus... tot entre missatge i missatge de mòbil, pantalla, connexió, amics, tuits... cap a l'Institut. Classes actives, amb pantalles i connectats al món... una activitat, ara una altra, entre tant la nova proposta del professor de ciències, empalmant amb l'activitat d'ahir per filosofia, i el treball de grup per...

Mig matí connectats de nou, missatges, *multitask*... seguim fins al migdia, entre-pà mentre prepares el treball de grup per la presentació de la tarda. "Last minut". Més classes, pantalles, el gimnàs, la classe d'anglès, el reforç, teatre, dansa... en el millor dels casos aquell voluntariat, els amics per prendre unes... i... STOP. El *tempus fugit* s'escola entre les agulles del rellotge.

No goses aturar-te, no sigui cas que et passi pel cap preguntar-te: On queda la utilitat del temps? Quina de les franges del dia ha estat útil, ha deixat pòsit? Què n'ha quedat de tantes vivències per les quals he passat?

Pandèmia: presència camuflada en absència

Alhora, en temps de pandèmia, agreujat per la falsa consciència de poder estar tothora connectat a un seminari en línia rere altra, amb més d'una pantalla en marxa, falsejant la presència capbussada en absència. Ment absent i cos...? Delit d'omnipresència que oblidat la presència real i autèntica. Sols la que no evadeix l'ara i aquí, sota engany d'empalmar tot i tothora, pot deixar pòsit. Indigestió. Empatx vivencial, experiencial i emocional. Un fet darrere l'altra. En era de l'explosió emocional, una emoció que trepitja l'anterior i la devalua. Res esdevé significatiu. Tastet de tot sense degustar res. Insípida digestió.

Al cap del dia, present falsejat. Díficil recordar què havia viscut a primera hora. El record, el que realment passa pel cor, costerut a velocitat de Fórmula 1. Quin dels moments del dia ha deixat empremta? Per capbussar-s'hi, cal una aturada. La temuda aturada, la que fa evident la buidor acumulada sota pressió del *tempus fugit*.

Temps per pensar

No en va Josep Pla posava en qüestió la tradicional divisió entre temps d'oci i temps de treball de les nostres societats capitalistes i productives. Al llibre *El pagès i el seu món* descriu la jornada d'una vida rural, entre sega i sembra, entre blat i ordi, entre alimentar el bestiar i atiar el foc pel brou. Divisió que a pagès és unitària. Amatent a veure créixer la sembra, el pagès practica aquell Sant Badar propi del contemplatiu al desert. La utilitat del temps d'aturada és agosarada. Confia que no tot depèn del seu fer. Quina gosadia en temps d'aprendre fent! On queda aquell aprendre sent i deixant-se fer?

Els pedagogs de l'època ja parlaven de l'aprenentatge significatiu, d'aquell que ressona quan al cap del dia repassem el trajecte recorregut i en fem memòria conscient. És sàvia la resposta de la menuda de cinc anys que quan els adults la veuen aturada i li pregunten "què fas?" respon: "No veus que estic pensant!". El temps per pensar fa por. Més fàcil de portar per on no vol, aquella ciutadania que no té temps per la pregunta: "On vaig i a què?". Com amaga el cap sota l'ala l'adolescent que s'escapoleix de les seves responsabilitats sota el: "no penso, faig el que em diuen". El temut temps conscient!

La vergonya del no fer res

Qui gosa confessar que ha passat el cap de setmana mandrejjant! O s'ha assegut al banc d'un parc i ha passat la

tarda de diumenge mirant els infants com juguen o sentint al capvespre el cant de les orenetes? Qui gosa reclamar el dret a perdre el temps? Allò útil de l'inútil.

Al capdavall, què s'hi amaga sota la imperiosa necessitat del temps productiu? Un defici per no aturar-se, no fos cas que emergís aquella buidor interna que tant defugim i mirem d'eludir. La lucidesa guanya en temps d'aturada. Així ho posa en evidència la saviesa del Petit Príncep. Rep la invitació de comprar una píndola per no tenir mai més set, i li pregunten en què invertirà les hores que s'estalviarà. Decideix invertir aquest temps a anar passejant fins a la font a beure aigua. Aquell minut per a l'absurd, que permet trencar esquemes i saltar-se el que està establert.

La gestió de l'organització del temps

La psicologia prou reconeix els efectes de la sobreesaturació. Aplicats al temps, fa vertigen pensar com incideix en la determinació del que fem i de com organitzem el temps. Tantes formacions actuals sobre la gestió del temps són indicadors

de la difícil organització per encabir el *multitask* en les 24 hores del nostre dia. Sabut com és que el cervell humà té capacitat de moltes tasques alhora, però en detriment de la qualitat de cadascuna d'elles. Així és com, un cop més, trenquem una llança en favor del temps buit.

Tempus fugit... mentre fugim del temps. Se'ns escola entre les agulles del rellotge mentre estem absents del temps que vivim i som, del nostre present. Fugint del temps, fugim de l'ocasió de ser. Ens capbussem mirant de viure altres temps, altres vides, sovint per no mirar la nostra, la que tenim, el nostre minut d'ara. La saviesa de paladejar l'instant. Avantsala de lucidesa. La que guanyem quan ens donem un temps per cada cosa i cada cosa al seu temps.

Repasant el dia: quin ha estat el temps útil? Com en mesuro la utilitat? Quin ha estat el temps que ha deixat pòsit?

Marta Brugué és doctora en Pedagogia i professora de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona

WONG
PERFORMANCE

www.wongsport.com

QÜESTIONS ESSENCIALS

IGNASI LLOBERA

La filosofia i la vida real, aquest és el dilema

Imagina que, passejant pel costat d'una via, veus un tren que s'apropa a tota velocitat: s'ha quedat sense frens. Segueixes la trajectòria del tren amb la mirada i veus que, un tros enllà, hi ha un infant jugant al mig de la via. El tren l'investirà! Llavors t'adones que al teu costat hi ha el canvi d'agulles. Podries accionar-lo i desviar el tren cap a la via morta, salvant l'infant. Però hi ha cinc persones treballant a aquesta segona via, que serien envestides pel tren. Acciones el canvi d'agulles o no l'acciones? Què hauries de fer?

Segur que no és el primer cop que et plantegen un dilema moral com aquest, que està inspirat en el *trolley case* de Philippa Foot. Se n'han fet moltes versions: i si una d'aquestes persones fos un familiar teu? Fins i tot n'han fet un joc de taula, del *trolley case*!

Pot ser entretingut pensar dilemes morals com aquest, fins i tot pot servir per practicar algunes habilitats de pensament crític. Però, per sort, no ens acostumem a trobar en situacions d'aquesta mena a la nostra vida quotidiana. Malgrat això, molta de la filosofia moral que es fa avui en dia es basa en experiments mentals com el *trolley case*, i això dona ales a l'opinió que la filosofia és irrellevant.

Per contra, la filosofia té sentit quan parteix de situacions de la vida real, quan pensa qüestions candents, quan fa propostes habitables. Per exemple, la filosofia moral pot ajudar-nos a pensar si la mentida està en algun cas justificada, si hauríem de fer-nos vegans per minimitzar el dolor dels éssers sentents i per disminuir l'escalfament global, si tenim l'obligació moral d'acabar amb la pobresa mundial donant una part dels nostres ingressos a ONGs d'eficàcia contrastada...

Per tornar a situar la filosofia al lloc que li correspon, cal repensar la manera com fem filosofia i situar-la més a prop de la vida. Perquè, tal i com diu la filòsofa catalana Marina Garcés al llibre *Filosofia inacabada* (Galaxia Gutenberg), "la filosofia no és útil ni inútil, és necessària".

"Per tornar a situar la filosofia al lloc que li correspon, cal repensar la manera com fem filosofia i situar-la més a prop de la vida"

La filosofia, avui

Alguns s'aventuren a dir que la filosofia ja no serveix per a res. Per què cal reivindicar, ara més que mai, aquesta disciplina?

ALBERT BOTTA

Filosofia: ment i intel·ligència artificial?

L'urgent ens deixa fer l'important? El fet d'anar fent ens pot entretenir i despistar, o atabalar-nos amb les situacions adjectives del dia a dia: sempre som fent alguna cosa. Però el subjecte de l'adjectiu és protagonista real o només fa una funció sintàctica? L'anar fent diari deixa prou espai a la ment personal —el jo individual, i per extensió el de tothom— i a l'humanisme? A Menorca corre el clixé foteta del català esperitat que va tan de pressa, que cau de l'illa. Segons Pieper, només en soledat cadascú es troba a si mateix.

Som ben bé privilegiats amb els mínims vitals garantits. Però un cop descomptat el *primum vivere*, cal sentit, cal *philosophare*. Som individualistes irreductibles abocats al present immediat, o volem fer institucions i espais per al bé col·lectiu a llarg termini? Els objectius individuals i el benestar col·lectiu social i ecològic no estan necessàriament connectats. Ja ens està bé la identitat per defecte com a consumidors de la societat de mercat/consum? Quin paper juguen en la nostra vida les opcions ètiques i filosòfiques?

En l'horitzó de la intel·ligència artificial i la internet de les coses, Hawkins adverteix contra el final de l'humanisme i la humanitat: les tasques difícils/complexes se simplifiquen, mentre que el que no entra en el marc computacional ja no existeix. En sentit coincident, l'assaig d'Harari *Homo Deus* comenta l'escissió entre intel·ligència i consciència psicològica: La Intel·ligència artificial té autoconsciència, és protagonista, té problemes personals? Hi haurà mariner en la nau? Cotxes sense conductor: cap error i cap consciència. La ment/el-meu jo és un algoritme biològic (i sovint amb inestabilitats) aparegut en l'evolució, algoritme que els de la intel·ligència artificial deixen obsolet? Com queda el tàndem ment/cos (el *mind-body problem*)? A banda del jo psiquiàtric que de sempre pot trontollar, té futur l'individu/subjecte en sentit fort, la ment/jo com a nucli dur?

“En l'horitzó de la intel·ligència artificial, Hawkins adverteix contra el final de l'humanisme: les tasques difícils o complexes se simplifiquen”

**SABONS, DETERGENTS
I PRODUCTES DE NETEJA**

**FET A MATARÓ DES DE 1889
LES MARQUES DE QUALITAT
AL SEU SERVEI**

www.codina.es

FELIU
CORREDORIA
D'ASSEGURANCES

Assegurances
amb valor afegit

C/ del Parc, 46.
08302 Mataró
T. 937571739

www.assegurancesfeliu.cat

ELS VALORS DE LES RELIGIONS

L'amistat d'un protestant i un catòlic a Irlanda del Nord

Enmig d'un conflicte armat entre partidaris de la unificació d'Irlanda i els lleialistes al Regne Unit, el reverend Ken Newell i el pare Christopher McCarthy van decidir treballar conjuntament per aconseguir la pau i la reconciliació.

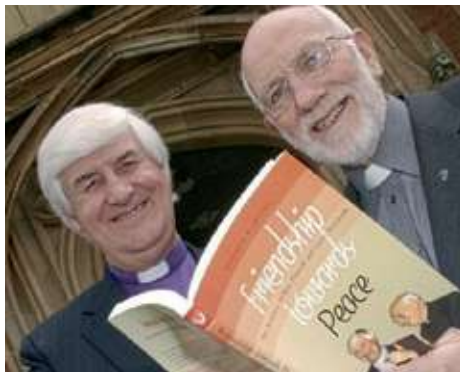
REDACCIÓ

Recentment ha sortit publicat el llibre *No diguis res* (Periscopi), una investigació periodística de Patrick Radden Keefe, sobre el conflicte nord-irlandès i les conseqüències fatals que va suposar per a la societat l'enfrontament entre catòlics (republicans) i protestants (unionistes).

L'època coneguda com *The Troubles* (en català "Els problemes"), les tres dècades més violentes del conflicte, va començar el 1968, quan durant una manifestació republicana a Derry, l'única ciutat a la província de majoria catòlica, la policia va reprimir amb força els manifestants, creant un clima d'enfrontament entre la policia i la comunitat catòlica. El 1970, l'Exèrcit Provisional Republicà Irlandès (IRA) va iniciar una campanya d'atemptats contra els militars i els grups paramilitars protestants es van organitzar per combatre la situació. De llavors ençà, es va aixecar un mur entre les dues comunitats que va durar trenta anys.

La prova més significat que el conflicte podria haver acabat en una guerra civil oberta van ser els fets del *Diumenge Sangrant* (1972), quan una manifestació, també a Londonderry, va acabar amb un balanç de 14 manifestants morts, víctimes de trets britànics.

Enmig d'un context històric poc favorable per a la pau, semblava impossible que els unionistes protestants, que donaven suport a la pertinença al Regne Unit, es donessin la mà amb els seus conciutadans separatistes catòlics, que defensaven la reunificació entre el nord i el sud d'Irlanda.

Però, el reverend Ken Newell i el pare Christopher McCarthy van decidir unir-se en una amistat humana i espiritual.

Newell formava part d'una comunitat protestant unionista, i un viatge a Indonèsia el va fer entendre la importància de la diversitat. Quan va retornar a Belfast, l'any 1976, va intentar posar en pràctica aquesta diversitat espiritual en la tradició catòlica irlandesa, unint-se de la mà amb el pare McCarthy, responsable de la comunitat catòlica de Clonard.

Van començar a anar conjuntament a funerals de policies que havien estat assassinats per l'IRA, i de civils assassinats per grups paramilitars lleialistes. Era força estrany veure ministres protestants i sacerdots catòlics en aquestes cerimònies donant suport a les famílies. Més tard, van començar a participar en matrimonis entre persones de tradicions religioses diferents. Són petites accions que, en un context de violència, es transformaven en grans mostres de valentia, concòrdia i en una aposta decidida per la reconciliació.

LLUITA PER LA MEMÒRIA

L'escriptor nord-americà d'origen vietnamita Viet Thanh Nguyen escrivia que "totes les guerres es lliuren dues vegades, la primera al camp de batalla; la segona a la memòria". Tant Newell com McCarthy van optar per la memòria, apostant per la pau i la reconciliació; confiant en la diferència com un tret distintiu entre cultures i rebutjant la lluita armada. Aquesta particular lluita es va traduir en la creació de l'associació Clonard-Fitzroy, una entitat reconeguda pels principals partits irlandesos com un "espai segur" per confrontar idees entre diferents. Amb trenta-vuit anys a l'esquena, l'organització ha inspirat milers d'iniciatives de processos de pau i el 1999 va rebre el premi internacional Pax Christi.

HISTÒRIES DE PAU

Un argentí de pau a Catalunya

Adolfo Pérez Esquivel, Premi Nobel de la Pau, ha estat un activista involucrat en moviments pacifistes cristians a l'Amèrica Llatina.

XAVIER GARÍ DE BARBARÀ

Adolfo Pérez Esquivel va néixer a Buenos Aires ara fa noranta anys. De formació es va graduar en Belles Arts, i ha destacat per ser un bon artista sobretot en la pintura i l'escultura. Des dels anys seixanta es va dedicar a treballar en organitzacions populars involucrades en el moviment pacifista cristià llatinoamericà. El 1974 va ser escollit coordinador general per a Amèrica Llatina de grups de base, molts d'inspiració cristiana i noviolenta, que promovien la lluita per la justícia basant-se en mètodes noviolents.

Dos anys més tard, però, va esclatar a Argentina una dictadura militar molt fèrria, dirigida pel general Videla, que va enderrocar el govern establert i que va ser objectiu de l'Operació Còndor, en què l'administració Nixon interferia en la política de determinats països llatinoamericans. El 1975, Esquivel va ser detingut per la policia militar brasilera, empresonat l'any

següent a l'Equador, i finalment per la dictadura de Videla a Buenos Aires. A Argentina va ser torturat, retingut sense cap procés jurídic, arriscant-se a ser condemnat a mort.

Davant d'aquesta delicada situació, Catalunya va entrar en la seva vida de la mà de l'Institut Víctor Seix de Polemologia, la institució pionera a Catalunya en el treball sobre els conflictes; que atorgava anualment el Memorial Joan XXIII per la Pau a persones que es destacaven per les seves lluites en favor dels valors de la pau, la noviolència, la justícia i els drets humans. El 1977 va ser escollit Adolfo Pérez Esquivel, qui el va rebre públicament des de la presó. La concessió del Memorial no només el va salvar dels pitjors auguris, sinó que també el va catapultar cap al Premi Nobel de la Pau, que va rebre —ja alliberat— el 1980, pels seus esforços en la defensa dels drets humans.

Ha difós els seus valors pacifistes i noviolents, inspirats en el cristianisme i el franciscanisme, fins a l'actualitat, en què compleix noranta anys, envoltat de l'admiració de molta gent. A Catalunya ostenta el càrrec de rector honorífic de la Universitat Internacional de la Pau, que va impulsar conjuntament amb un dels pioners dels treballs per la pau a casa nostra: Frederic Roda, gran amic d'Adolfo Pérez Esquivel i d'Arcadi Oliveres, també director fins a la seva mort recent, de la Unipau.

EL CONTE

SALVADOR RIERA

Il·lustrat per

MARC TORRECILLAS

El somni enfonsat

Ara fa deu anys, quan vam comprar amb la dona aquell terreny a Planoles, a tocar del riu Rigard, ja sabíem que no seria senzill aixecar-hi la casa que sempre havíem somiat tenir. Des de l'any noranta-sis, quan va haver-hi la tragèdia del càmping de Las Nieves al poble de Biescas, a l'Aragó, les administracions eren molt renitents a permetre edificacions en zones inundables.

Em vaig escarrassar el que no està escrit per assolir-la: vaig falsejar les distàncies de la casa al riu al projecte per fer-les més amples del que eren en realitat; vaig pagar a preu d'or un informe mediamiental favorable fet per un reconegut especialista i vaig vendre el projecte a les institucions com el sùmmum en reciclatge i sostenibilitat. El prestigi mundial que hem assolit com a estudi d'arquitectura i uns sobres sota mà a les persones decisòries en els moments clau van ajudar a tancar l'operació. Des de fa un any, la torre tan desitjada és ja la nostra residència.

El lloc s'ho val. I la casa també. Em vaig inspirar en el pavelló Mies Van der Rohe de Barcelona per fer-ne el disseny, amb espais molt oberts i la llum entrant a dojo. La decoració minimalista que hem incorporat prioritza el contacte amb la natura. Un exemple del qual n'estic particularment cofoi és el jardí zen cobert que hem bastit a la part del davant aprofitant el rierol que passa per dins de la parcel·la. La remor de l'aigua amara tota la casa i ens ofereix una tranquil·litat única que és l'enveja dels nostres amics.

És una delícia viure aquí dalt i extasiar-se des del sofà amb les vistes panoràmiques del Ripollès. A mitja tarda acostuma a escapar-se un ruixat. El cel es cobreix amb núvols negres i la pluja cau a bots

i barrals. En poca estona, però, el xàfec s'atura i sortim al porxo. Aleshores gaudim del cel impol·lut, ens delectem amb l'olor ancestral a terra mullada i ens abstrèiem contemplant com els regalims d'aigua rossolen per la gespa fins a arribar al riu.

El capvespre arriba embolcallat d'una simfonia de cants i de sons: els xerroteigs de les orenetes mentre fan les coreografies en vol, els piulets de les merles, els xerics dels pollets famolencs, l'esgarip de l'òliba o els raucs de les granotes a tocar d'aigua. Més enllà escoltem els bels dels ramats d'ovelles, els esbiecs de les cabres, els renills de cavalls i d'egües salvatges o el lladruc d'algun gos. I, de fons, com una sonsònia, el xipolleig del riu saltant per sobre dels còdols. Ens estremim per la fresca, entrem a dins i rebem l'escalf dels troncs crepitant a la llar de foc. Què més podríem desitjar?

Ningú s'ho esperava. Aquell infaust divendres el cel es va desplomar sobre la comarca del Ripollès en forma d'un temperi mai vist. Les intenses pluges caigudes al llarg de tot el dia a la capçalera del Rigard van fer pujar el nivell del riu i dels rierols afluents fins a màxims mai registrats. El congost va fer la resta creant un front d'ona embogit que arrossegà canyissars, arbres i roques grandioses. L'onada es va estibar per la vall devastant-ho tot. La part baixa del poble de Planoles va desaparèixer sota l'aigua i el fang.

El jardí zen es va dissoldre en un batre d'ulls. Els grans finestrals s'esmicolaren davant l'embranchida i el corrent va entrar a raig fet dins la casa. Només va resistir la columna central de formigó de l'estructura que fa tres metres d'alçada. Hi va pujar a corre-cuita quan l'aigua ens va arribar a l'alçada del pit. L'helicòpter d'emergències ens va rescatar dues hores després. Havíem sobreviscut.

La torrentada es va empassar el somni. La natura no es deixa subornar.

IMATGE EN CREIXEMENT

“Gegants laberints
inútils que no
porten enlloc?
Una visió de futur?
Una al·legoria
de les emocions
coronavíriques?
O potser una
obra d’art?”

Miquel Lleixà

El fotògraf Miquel Lleixà publica cada dia al seu compte d'Instagram una instantània on introdueix reflexions adreçades al creixement personal.

FELIU

**CORREDORIA
D'ASSEGURANCES**

Assegurances
amb valor afegit

C/ del Parc, 46.

08302 Mataró

T. 937571739

www.assegurancesfeliu.cat